

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო

საქმეზე „სილვერი და სხვები გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ“ (*Silver and others v. the United Kingdom*)

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო შეიკრიბა პალატის სახით ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის (შემდგომში „კონვენცია“) 43-ე მუხლისა და სასამართლოს რეგლამენტის¹ სათანადო დებულებების შესაბამისად. პალატა შედგებოდა შემდეგი მოსამართლეებისაგან:

ბ-ნი ჯ. ვიარდა, პრეზიდენტი,
ბ-ნი თორ ვილიალმსონი,
ბ-ნი ფ. გოლცუკლუ,
ბ-ნი ფ. მატშერი,
ბ-ნი ლ.-ე. პეტიტი,
სერ ვინსენტ ევანსი,
ბ-ნი ს. რუსო,

აგრეთვე, რეგისტრატორი – ბ-ნი მ.-ა. ეისენი და რეგისტრატორის მოადგილე – ბ-ნი კ. პეტზოლდი.

იმსჯელა რა განმარტოებით 1982 წლის 23-24 სექტემბერსა და 1983 წლის 24-25 თებერვალს,

1983 წლის 25 თებერვალს სასამართლომ გამოიტანა შემდეგი განაჩენი:

პროცედურა

1. საქმე „სილვერი და სხვები გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ“ სასამართლოს გადასცა ადამიანის უფლებათა ევროპულმა კომისიამ (შემდგომში „კომისია“). საქმეს საფუძვლად უდევს დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ 1972-1975 წლებში სხვადასხვა დღეს ბ-ნი რუბენ სილვერის, ბ-ნი კლიფორდ დიქსონ ნოის, ჟ-ნი ჯუდიტ კოლნის, ბ-ნი ჯეიმს ჰენრი ტატლის, ბ-ნი გარი კუპერის, ბ-ნი მაიკლ მაკმაჰონისა და ბ-ნი დესმონდ როი კარნეს მიერ კონვენციის 25-ე მუხლის შესაბამისად კომისიისთვის წარდგენილი შვიდი განაცხადი (№5947/72, №6205/73, №7052/75, №7061/75, №7107/75, №7113/75 და №7136/75).

2. კომისიის თხოვნა შეტანილი იქნა სასამართლოს რეგისტრატურაში 1981 წლის 18 მარტს – სამი თვის ვადაში, რომელიც დადგენილია 32-ე მუხლის 1-ლი პუნქტითა და 47-ე მუხლით. თხოვნა მიუთითებდა 44-ე და 48-ე მუხლებსა და დეკლარაციაზე, რომლითაც გაერთიანებულმა სამეფომ ცნო სასამართლოს საგადადებულო იურისდიქცია (მუხლი 46). თხოვნა მიზნად ისახავდა სასამართლოს გადაწყვეტილების

¹ რეგისტრატურის შენიშვნა: რეგლამენტის ვერსია, რომელიც მოქმედებდა სამართალწარმოების დაწყების დროს. სასამართლოს რეგლამენტის განახლებული ვერსია ძალაში შევიდა 1983 წლის 1 იანვარს, მაგრამ მხოლოდ იმ საქმეებთან მიმართებაში, რომლებიც სასამართლოს ამ თარიღის შემდეგ გადაეცა.

მოპოვებას იმასთან დაკავშირებით, წარმოადგენდა თუ არა საქმის ფაქტობრივი გარემოებები მოპასუხე მთავრობის მიერ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით, მე-8 და მე-13 მუხლებით გათვალისწინებული ვალდებულებების დარღვევას.

3. შვიდი მოსამართლისაგან შემდგარი პალატა აერთიანებდა *ex officio* წევრებს: სერ ვინსენტ ევანსს, ბრიტანეთის მხრიდან არჩეულ მოსამართლეს (კონვენციის 43-ე მუხლი), და ბ-ნ ჯ. ვიარდას, სასამართლოს პრეზიდენტს (სასამართლოს რეგლამენტის 21-ე მუხლის მე-3 (ბ) პუნქტი). 1981 წლის 25 აპრილს პრეზიდენტმა რეგისტრატორის თანდასწრებით კენჭისყრით აირჩია დანარჩენი ხუთი წევრი, კერძოდ: ქ-ნი დ. ბინდშედლერ-რობერტი, ბ-ნი ფ. მატშერი, ბ-ნი ლ.-ე. პეტიტი, ბ-ნი ს. რუსო და ბ-ნი რ. ბერჰადტი (კონვენციის 43-ე მუხლი *in fine* და რეგლამენტის 21-ე მუხლის მე-4 პუნქტი).

შემდგომში ბ-ნმა ფ. გოლცუკლუმ და ბ-ნმა თორ ვილიალმსონმა, შემცვლელმა მოსამართლეებმა, შესაბამისად, დაიკავეს ქ-ნი ბინდშედლერ-რობერტის, რომელიც პრეზიდენტმა გაათავისუფლა საქმიდან, და ბ-ნი ბერნჰარდტის, რომელიც ჩამოშორებული იქნა საქმის შემდგომი განხილვიდან, ადგილები (რეგლამენტის 22-ე მუხლის 1-ლი პუნქტი და 24-ე მუხლის 1-ლი და მე-4 პუნქტები).

4. ბ-ნმა ვიარდამ, რომელიც გახდა პალატის პრეზიდენტი რეგლამენტის 21-ე მუხლის მე-5 პუნქტის შესაბამისად, რეგისტრატორის მეშვეობით გამოარკვია გაერთიანებული სამეფოს მთავრობის (შემდგომში „მთავრობა“) წარმომადგენლისა და კომისიის დელეგატების მოსაზრებები პროცედურასთან დაკავშირებით. 4 მაისს ბ-ნმა ვიარდამ გადაწყვიტა, რომ მთავრობის წარმომადგენელს უნდა წარმოედგინა მიმოხილვა 1981 წლის 4 სექტემბრამდე, ხოლო დელეგატებს საპასუხო მემორანდუმი რეგისტრატორის მიერ მთავრობის მიმოხილვის მიღებიდან ორი თვის ვადაში უნდა წარმოედგინათ. 13 აგვისტოს პრეზიდენტმა თანხმობა გამოთქვა, რომ პირველი ვადა გაგრძელებულიყო 1981 წლის 2 ოქტომბრამდე.

მთავრობის მიმოხილვები რეგისტრატურაში 1981 წლის 2 ოქტომბერს იქნა მიღებული. 4 დეკემბერს კომისიის მდივანმა, რომელმაც რეგისტრატორს შეატყობინა 14 ოქტომბერს, რომ დელეგატებმა არ გამოთქვეს სურვილი, თავად ეპასუხათ წერილობითი ფორმით, გადასცა სასამართლოს მიმოხილვა, რომელიც დელეგატებს განმცხადებელთა ადვოკატებმა წარუდგინეს.

5. 1982 წლის 27 იანვარს სასამართლომ ჩაატარა მოსამზადებელი შეხვედრა და ჩამოაყალიბა მთელი რიგი წინადადებებისა მის წინაშე ჩასატარებელი მოსმენის სფეროს შეზღუდვასთან დაკავშირებით. იმავე დროს სასამართლომ შეადგინა კითხვებისა და თხოვნების სია, რომელიც 10 თებერვალს რეგისტრატორის მეშვეობით გადაეცა მთავრობასა და კომისიას; პასუხები მთავრობას უნდა წარედგინა 14 ივნისამდე, ხოლო კომისიას ერთ კითხვასთან დაკავშირებით – 6 აგვისტომდე.

6. რეგისტრატორის მეშვეობით მთავრობის წარმომადგენელთან და კომისიის დელეგატებთან მოთათბირების შემდეგ პრეზიდენტმა გადაწყვიტა 17 მაისს, რომ ზეპირი მოსმენა უნდა ჩატარებულიყო 1982 წლის 22 სექტემბერს, ხოლო 22 ივლისს გადაწყვიტა, რომ მისი სფერო შეზღუდული უნდა ყოფილიყო იმგვარად, როგორც ეს მითითებული იყო იმავე დღეს მიღებულ ბრძანებაში.

7. ზეპირი მოსმენა ჩატარდა საჯაროდ ადამიანის უფლებათა შენობაში, სტრასბურგში, 1982 წლის 22 სექტემბერს.

სასამართლოს წინაშე გამოცხადდნენ:

მთავრობის სახელით:

ქ-ნი ა. გლოვერი, იურიდიული მრჩეველი, საგარეო საქმეთა სამინისტრო,
წარმომადგენელი;

ბ-ნი ს. ბრაუნი,

ბ-ნი ნ. ბრათზა, ადვოკატი,

მრჩეველი;

ქ-ნი ს. ევანსი,

ბ-ნი ს. ოსბორნი,

ქ-ნი ვ. დიუსი, შინაგან საქმეთა სამინისტრო,

ბ-ნი რ. ფილიპსი, სახაზინო ადვოკატთა სამსახური,

მრჩეველები;

კომისიის სახელით:

ბ-ნი ჯ. ფოკეტი,

ბ-ნი ფ. ერმაკორა,

დელეგატები;

ბ-ნი ა. ლესტერი, დედოფლის ადვოკატი,

ბ-ნი მ. ბელოფი, დედოფლის ადვოკატი,

ბ-ნი ბ. რეიმონდი,

ბ-ნი ს. გროსი, ადვოკატები, რომლებიც რეგლამენტის 29-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის მე-2 წინადადების თანახმად, დახმარებას უწევდნენ დელეგატებს.

სასამართლომ მოუსმინა ბ-ნ ბრაუნს მთავრობის სახელით და ბ-ნ ფოკეტს, ბ-ნ ერმაკორასა და ბ-ნ ლესტერს კომისიის სახელით, აგრეთვე მათ პასუხებს სასამართლოს ორი წევრის მიერ დასმულ კითხვებზე.

8. 22 სექტემბერს კომისიამ წარმოადგინა სხვადასხვა დოკუმენტი, მათ შორის მიმოხილვა, რომლებიც მან მიიღო განმცხადებლებისაგან კონვენციის 50-ე მუხლის გამოყენებასთან დაკავშირებით იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლო დაადგენდა დარღვევას.

იმავე დღეს პრეზიდენტმა დაადგინა, რომ ხსენებულ მიმოხილვაზე მთავრობას პასუხი წერილობითი ფორმით უნდა წარმოედგინა 22 ნოემბრამდე – ვადაში, რომელიც შემდგომში გაგრძელებული იქნა მთავრობის თხოვნის საფუძველზე 1983 წლის 14 იანვრამდე. პასუხი სამდივნოში უკანასკნელ ხსენებულ დღეს იქნა მიღებული.

1983 წლის 25 იანვარს პრეზიდენტმა დაადგინა, რომ კომისიის დელეგატებს 1983 წლის 14 მარტამდე უნდა წარმოედგინათ მიმოხილვები, რომელთა წარდგენა მათ ან განმცხადებლებს უნდოდათ ზემოხსენებული მიმოხილვის საპასუხოდ.

შემაჯავებელი

9. შეიდივე განმცხადებლის ძირითადი საჩივარი ის იყო, რომ ციხის ადმინისტრაციის მიერ მათი მიმოწერის კონტროლი წარმოადგენდა კონვენციის მე-8 და მე-10 მუხლებით გარანტირებული მიმოწერის პატივისცემის უფლებისა და გამოხატვის თავისუფლების დარღვევას. მათი მტკიცებით, მე-13 მუხლის საწინააღმდეგოდ, ხსენებული დარღვევების მიმართ არ არსებობდა შიდა სამართლებრივი დაცვის რაიმე ეფექტიანი საშუალება.

გარდა ამისა, ბ-ნი სილვერი ჩიოდა, რომ მას ხელი არ მიუწვდებოდა სასამართლოზე, რაც წარმოადგენდა მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას სამართლებრივი კონსულტაციის შესახებ ორ პეტიციასთან მიმართებაში.

I. ფაქტები თითოეულ განმცხადებელთან მიმართებაში

ა. ბ-ნი სილვერი

10. პირველი განმცხადებელი, ბ-ნი რუბენ სილვერი, დაიბადა 1915 წელს. იგი იყო გაერთიანებული სამეფოს მოქალაქე. კომისიაში განაცხადის შეტანის დროს (1972 წლის 20 ნოემბერი) იგი იმყოფებოდა პატიმრობაში ინგლისში. ციხიდან გათავისუფლებული იქნა 1974 წლის თებერვალში. იგი გარდაიცვალა 1979 წლის მარტში.

11. 1972 წლის იანვრიდან 1973 წლის მარტამდე ბ-ნი სილვერის 7 წერილი შეჩერებული იქნა ციხის ადმინისტრაციის მიერ წინამდებარე განაჩენის 59-ე, 62-ე, 63-ე, 66-ე, 68-ე და 69-ე პუნქტებში მითითებულ საფუძვლებზე.

განმცხადებელს არ მიუმართავს საჩივრით ციხის შიდა არხების მეშვეობით (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 51-53) მისი მიმოწერის შეჩერებასთან დაკავშირებით; მისი მტკიცებით, ციხის უფროსმა მას ხელი შეუშალა, თითოეული შემთხვევის თაობაზე პეტიციებით მიემართა შინაგან საქმეთა მინისტრისათვის, რადგან ბ-ნი სილვერის წინა პეტიციებს იმ დროისათვის რეაგირება არ მოჰყოლია.

12. 1972 წლის 20 ნოემბერს ბ-ნმა სილვერმა პეტიციით მიმართა შინაგან საქმეთა მინისტრს სამართლებრივი კონსულტაციის მიღების მიზნით ციხეში შესაძლო არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებით. იგი, *inter alia*, ჩიოდა სამედიცინო და სტომატოლოგიური მკურნალობის თაობაზე. მას ნებართვაზე უარი ეთქვა 1973 წლის 18 აპრილს. 1973 წლის 30 ივლისს მან შეიტანა ახალი პეტიცია, რომელშიც მიუთითებდა წინა პეტიციაზე და ითხოვდა ნებართვას სამართლებრივი კონსულტაციის მიღებაზე სტომატოლოგიურ მკურნალობასთან დაკავშირებით. მეორე პეტიცია, როგორც ჩანს, დაკმაყოფილებული იქნა 1973 წლის 1 ოქტომბერს, მაგრამ ბ-ნი სილვერი ჩიოდა, რომ მისთვის არ უცნობებიათ ამის შესახებ. იმ დროს, როცა მან შეიტანა ორივე პეტიცია, პატიმრებს არ შეეძლოთ სამართლებრივი კონსულტაციის მიღება მოსალოდნელ სამოქალაქო სამართალწარმოებასთან დაკავშირებით შინაგან საქმეთა მინისტრის ნებართვის გარეშე (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 32).

ბ. ბ-ნი ნოი

13. მეორე განმცხადებელი, ბ-ნი კლიფორდ დიქსონ ნოი, არის ამერიკის შეერთებული შტატების მოქალაქე, დაბადებული 1930 წელს. კომისიაში განაცხადის შეტანის დროს (1973 წლის 1 თებერვალი) იგი ინგლისში იხდიდა პატიმრობას თაღლითობაში მსჯავრდებისათვის. ციხიდან გათავისუფლდა 1977 წლის 31 იანვარს. იგი შემდგომში დეპორტირებული იქნა გაერთიანებული სამეფოდან.

14. 1972 წლის მაისიდან 1975 წლის აპრილამდე და წინამდებარე განაჩენის მე-60, 61-ე, 67-ე და 71-ე მუხლებში მითითებულ საფუძვლებზე ბ-ნი ნოის 4 წერილი შეჩერებული იქნა ციხის ადმინისტრაციის მიერ, ხოლო შემდგომი წერილის გაგზავნა სამი კვირით იქნა დაყოვნებული.

განმცხადებელმა, როგორც ჩანს, გაასაჩივრა ეს ქმედება, მაგრამ არა №9 წერილის შეჩერება, ციხის შიდა არხების მეშვეობით, თუმცა წარუმატებლად.

ბ. ძ-60 კოლნო

15. მესამე განმცხადებელი, ქ-ნი ჯუდიტ კოლნი, არის ავსტრალიის მოქალაქე, დაბადებული 1927 წელს. იგი სკოლის მასწავლებელია და ამჟამად ლონდონში ცხოვრობს.

16. დაახლოებით 1974 წლის მაისში ქ-მა კოლნმა მიმოწერა დაიწყო ბ-ნ მაიკლ უილიამსთან, მასთან ერთად პატიმრობაში მყოფი მეგობრის ძმასთან. ბ-ნი უილიამსი პატიმრობაში იმყოფებოდა მისი უდიდებულესობის ალბანის ციხეში და წარმოადგენდა „A კატეგორიის“ პატიმარს. ეს იყო განსაკუთრებული დაცვის კატეგორია, რომელიც გათვალისწინებული იყო იმ პირებისათვის, რომლებიც, გაქცევის შემთხვევაში, დიდ საშიშროებას შეუქმნიდნენ საზოგადოებას, პოლიციას ან სახელმწიფოს უსაფრთხოებას. 1974 წლის ივლისში მისი უდიდებულესობის პულის ციხეში გადაყვანის შემდეგ მათი მიმოწერა შემჩნეული და შეჩერებული იქნა წინამდებარე განაჩენის 59-ე მუხლში მითითებულ საფუძვლებზე. მიმოწერა შეუმჩნეველად იქნა აღდგენილი 1974 წლის აგვისტოში ბ-ნ უილიამსის მისი უდიდებულესობის ვეიკფილდის ციხეში გადაყვანის შემდეგ, მაგრამ გამჟღავნდა შემდეგ თვეში; ამის შემდეგ და იმავე საფუძველზე მათ შორის მთელი მიმოწერა დაბრკოლებული იყო.

განმცხადებელმა საკითხი წამოჭრა შინაგან საქმეთა მინისტრის წინაშე როგორც თავად უშუალოდ, ისე პარლამენტის წევრის მეშვეობით, მაგრამ უშედეგოდ.

დ. ბ-60 ტატლი

17. მეოთხე განმცხადებელი, ბ-ნი ჯეიმს ჰენრი ტატლი, არის გაერთიანებული სამეფოს მოქალაქე, დაბადებული 1914 წელს. კომისიაში განაცხადის შეტანის დროს (1975 წლის 20 მარტი) იგი იმყოფებოდა პატიმრობაში ინგლისში. 1981 წლის 5 იანვარს იგი პირობით იქნა გათავისუფლებული.

18. 1975 წლის მარტში ბ-ნი ტატლის 2 წერილი შეჩერებული იქნა ციხის ადმინისტრაციის მიერ წინამდებარე განაჩენის 62-ე, 64-ე და 68-ე პუნქტებში მითითებულ საფუძვლებზე.

განმცხადებელმა პეტიციით მიმართა შინაგან საქმეთა მინისტრს მისი მიმოწერის შეჩერების თაობაზე, მაგრამ უშედეგოდ.

მ. ბ-60 კუპერი

19. მეხუთე განმცხადებელი, ბ-ნი გარი კუპერი, არის გაერთიანებული სამეფოს მოქალაქე, დაბადებული 1946 წელს. კომისიაში განაცხადის შეტანის დროს (1974 წლის 28 ოქტომბერს) იგი იმყოფებოდა პატიმრობაში ინგლისში. იგი გათავისუფლებული იქნა 1981 წლის 14 დეკემბერს, მაგრამ შემდგომში კვლავ დააპატიმრეს.

20. 1974 წლის აპრილიდან 1976 წლის მარტამდე ბ-ნი კუპერის 14 წერილი შეჩერებული იქნა ციხის ადმინისტრაციის მიერ წინამდებარე განაჩენის მე-60, 65-ე, 67-ე და 71-ე პუნქტებში მითითებულ საფუძვლებზე.

ხსენებულმა განმცხადებელმა, როგორც ჩანს, უშედეგოდ იჩივლა ციხის შიდა არხების მეშვეობით თოთხმეტიდან ექვს წერილთან, კერძოდ, №20, №22, №23, №24, №26 და №27 წერილებთან დაკავშირებით.

3. ბ-60 მაკმაჰონი

21. მეექვსე განმცხადებელი, ბ-ნი მაიკლ მაკმაჰონი, არის გაერთიანებული სამეფოს მოქალაქე, დაბადებული 1944 წელს. კომისიაში განაცხადის შეტანის დროს (1975 წლის 8 ივლისი) იგი ინგლისში იხდიდა პატიმრობას, როგორც მკვლელობისთვის მსჯავრდებული „A კატეგორიის“ პატიმარი. იგი გათავისუფლებული იქნა 1980 წლის 18 ივლისს.

22. 1975 წლის მარტიდან 1976 წლის თებერვლამდე ბ-ნი მაკმაჰონის გაგზავნილი 11 წერილი შეჩერებული, ხოლო მის სახელზე შემოსული ერთი წერილი დამალული იქნა ციხის ადმინისტრაციის მიერ.

ხსენებულმა განმცხადებელმა შინაგან საქმეთა მინისტრს მიმართა სამი პეტიციით, რომელთაგან მხოლოდ ერთი დაკმაყოფილდა: მიჩნეული იქნა, რომ კენტერბერის მთავარეპისკოპოსის სახელზე მიმართული წერილი (№33) არ უნდა ყოფილიყო შეჩერებული, რადგან ადრესატი იყო პარლამენტის წევრი; შესაბამისად, წერილი გაიგზავნა და ბ-ნმა მაკმაჰონმა უარი თქვა საჩივარზე ამ თვალსაზრისით. დანარჩენი 11 წერილის შეჩერებისა თუ დამალვის საფუძვლები მითითებულია წინამდებარე განახენის 59-ე, 61-ე, 66-ე და 70-ე პუნქტებში.

ზ. ბ-60 კმრნო

23. მეშვიდე განმცხადებელი, ბ-ნი დესმონდ როი კერნი, არის გაერთიანებული სამეფოს მოქალაქე, დაბადებული 1945 წელს. კომისიაში განაცხადის შეტანის დროს (1975 წლის 5 აპრილი) ინგლისში იხდიდა პატიმრობას, როგორც ქურდობისთვის მსჯავრდებული „A კატეგორიის“ პატიმარი. იგი გათავისუფლებული იქნა 1977 წლის 30 აგვისტოს.

24. 1974 წლის ნოემბრიდან 1976 წლის მაისამდე ბ-ნი კერნის 22 წერილი შეჩერებული იქნა ციხის ადმინისტრაციის მიერ წინამდებარე განახენის 59-ე, 60-ე, 64-ე, 66-ე, 67-ე და 68-ე პუნქტებში მითითებულ საფუძვლებზე.

ხსენებულმა განმცხადებელმა იჩივლა ციხის შიდა არხების მეშვეობით, აგრეთვე საკითხი აღძრა ადმინისტრაციის საპარლამენტო კომისიის წინაშე თითოეული წერილის შეჩერებასთან დაკავშირებით, მაგრამ უშედეგოდ.

II. შიდა კანონმდებლობა და პრაქტიკა

25. ინგლისსა და უელსში ციხეებსა და პატიმრებზე კონტროლსა და პასუხისმგებლობას, „პატიმრობის შესახებ“ 1952 წლის კანონის შესაბამისად, ახორციელებს შინაგან საქმეთა მინისტრი. იგი უფლებამოსილია, ამ კანონის 47 (1) მუხლის შესაბამისად დაადგინოს წესები „ციხეების რეგულირებისა და მართვის მიზნით ... აგრეთვე დაპატიმრებული პირების კლასიფიცირების, მათ მიმართ მოპყრობის, მათი მუშაობის, დისციპლინისა და კონტროლის მიზნით“. ამგვარ წესებს შეიცავს პარლამენტისთვის განსახილველად წარდგენილი საწესდებო დოკუმენტები და ისინი ხორციელდება უარყოფითი რეზოლუციის პროცედურის შესაბამისად, ანუ ძალაში შედის, თუ პარლამენტი სხვაგვარად არ გადაწყვეტს.

შინაგან საქმეთა მინისტრის მიერ მიღებული წესები, რომლებიც ამჟამად მოქმედებს და რომელთა გარკვეული ნაწილი ეხება პატიმრების მიმოწერას, წარმოადგენს ციხის 1964 წლის წესებს შეცვლილი სახით (შემდგომში „წესები“).

26. ციხის დაწესებულებებში ერთიანი პრაქტიკის უზრუნველყოფის თვალსაზრისით შინაგან საქმეთა მინისტრი აგრეთვე გამოსცემს ციხის უფროსებისათვის მართვის სახელმძღვანელოებს ან დირექტივებს მუდმივი ბრძანებების (შემდგომში „ბრძანებები“) და ცირკულარული ინსტრუქციების (შემდგომში „ინსტრუქციები“) სახით. ციხის უფროსებს, თუ არა აქვთ სხვაგვარი უფლებამოსილება, მოეთხოვებათ ამ დირექტივების შესრულება, თუმცა აღნიშნულ დირექტივებს არა აქვს (მაგრამ მიზნად ისახავს, რომ ჰქონდეს) კანონის ძალა.

იმ დროს, როდესაც ადგილი ჰქონდა იმ მოვლენებს, რომლებმაც საფუძველი დაუდო წინამდებარე საქმეს, და 1981 წლის 30 ნოემბრამდე როგორც ბრძანებები, ისე ინსტრუქციები, გარდა პატიმრების მიმოწერის კონტროლის შესახებ დირექტივებისა, შეიცავდა ციხის ყოველდღიური ადმინისტრაციის ზოგადი ხასიათის შიდა წესებსა და მითითებებს. ბრძანებები და ინსტრუქციები ხელმისაწვდომი იყო პარლამენტის ორივე პალატისათვის, მაგრამ არა საზოგადოებისა თუ პატიმრებისათვის, თუმცა ამ უკანასკნელებმა ციხის ბარათების საშუალებით მიიღეს ინფორმაცია მიმოწერის კონტროლის ზოგიერთი ასპექტის შესახებ.

პატიმრების მიმოწერის შესახებ დირექტივები, რომლებიც ძალაში შევიდა 1981 წლის 1 დეკემბრიდან, არსებითად იქნა გადასინჯული. გარდა ამისა, გადასინჯული ბრძანებები სრული სახით გამოქვეყნდა; მართვის ან ადმინისტრაციული ხასიათის საკითხები, რომლებიც არ ეხებოდა პატიმრების მიმოწერის უფლებას და ჩაითვადა არამიზანშეწონილად გამოქვეყნებისათვის, ამოღებული იქნა ბრძანებებიდან და გათვალისწინებული იქნა ინსტრუქციებში. თვითონ წესები არ იქნა შეცვლილი, თუმცა მთავრობამ აღნიშნა სასამართლოში მოსმენის დროს, რომ შეძლებისდაგვარად სწრაფად უნდა შეცვლილიყო №34 (8) წესი (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 29), რადგან იგი მიმოწერაზე ახდენდა ზეგავლენას.

27. რამდენადაც საქმე პატიმართა მიმოწერას ეხება, შინაგან საქმეთა მინისტრის დირექტივები ციხის უფროსების მიმართ ასრულებდა და ახლაც ასრულებს ორმაგ ფუნქციას: ერთი მხრივ, წესების მეშვეობით ზღუდავს ციხის უფროსების დისკრეციულ უფლებებს, ხოლო, მეორე მხრივ, ადგენს წესს, რომლითაც შინაგან საქმეთა მინისტრმა უნდა გადაწყვიტოს თავისი დისკრეციული უფლებამოსილების განხორციელება გარკვეული ასპექტების მიმართ. ძირითადი დებულებები, რომლებსაც შეიცავს წესები ამ საკითხთან დაკავშირებით, ქვემოთ არის განხილული. ამასთანავე, თან ერთვის მოკლე მიმოხილვა

(ა) შესაბამისი ბრძანებებისა და ინსტრუქციებისა, რომლებიც ძალაში იყო 1981 წლის 30 ნოემბრამდე; და

(ბ) ამ თარიღის შემდეგ განხორციელებული ცვლილებებისა.

ა. ზოგადი დებულებები

28. მიმოწერის კონტროლის შესახებ ზოგადი დებულებების შემცველი შემდეგი წესები ძალაში შევიდა 1964 წლის 25 მარტიდან და კვლავაც მოქმედებს:

„33 (1). მინისტრს შეუძლია დისციპლინისა და სათანადო წესრიგის უზრუნველყოფის ან დანაშაულის თავიდან აცილების მიზნით ან ნებისმიერი პირის ინტერესებისათვის დააწესოს შეზღუდვები ზოგადად ან კონკრეტულ შემთხვევაში პატიმრებსა და სხვა პირებს შორის კომუნიკაციაზე.

...

(3) გარდა ამ წესებით გათვალისწინებული შემთხვევებისა, ყოველი წერილი ან კომუნიკაციის საშუალება, გაგზავნილი ან მიღებული პატიმრის მიერ, წაკითხული და განხილული უნდა იქნეს ციხის უფროსის ან მისი მოვალეობის შემსრულებელი მოხელის მიერ“ (1974 წლის 1 ივლისიდან სიტყვა „უნდა“ შეიცვალა სიტყვით – „შესაძლოა“). „ამავდროულად, ციხის უფროსს შეუძლია თავისი შეხედულებისამებრ შეაჩეროს ნებისმიერი წერილი ან კომუნიკაცია იმ საფუძველზე, რომ მისი შინაარსი მიუღებელია ან მეტისმეტად გრძელია.“

ბ. დებულებები მიმოწერის ავტორის პიროვნებასთან დაკავშირებით

29. შემდეგი ძირითადი წესები, რომლებიც ეხება იმ პირებს, ვისთანაც პატიმარს შეუძლია მიმოწერა იქონიოს, ძალაში შევიდა 1964 წლის 25 მარტს და კვლავაც მოქმედებს:

„33 (2). გარდა წესდებით ან ამ წესებით გათვალისწინებული შემთხვევებისა, პატიმარს არ უნდა მიეცეს ნება, მიმოწერა აწარმოოს ნებისმიერ პირთან, რომელიც გარეთ იმყოფება, ან მასთან ერთად მყოფ პირთან მინისტრის ნებართვის გარეშე.

34 (8). პატიმარი არ არის უფლებამოსილი წესების 34-ე მუხლის“ – რომელიც არეგულირებს მიმოწერის მოცულობას – შესაბამისად „მიმოწერა აწარმოოს ნებისმიერ პირთან რაიმე სამართლებრივ ან სხვა საქმესთან დაკავშირებით ან ნებისმიერ პირთან, გარდა ნათესავისა ან მეგობრისა, მინისტრის ნებართვის გარეშე.“

1. მდგომარეობა 1981 წლის 1 დეკემბრამდე

30. წესების 34-ე (8) მუხლისა და ბრძანებების №5A 22, №5A 23 და №5A 30 შესაბამისად, პატიმარმა უნდა მიიღოს შინაგან საქმეთა მინისტრის ნებართვა, რომ მიმოწერა აწარმოოს ნებისმიერ პირთან, გარდა ახლო ნათესავისა; თუმცა მას აგრეთვე ჩვეულებრივ შეუძლია ამგვარი ნებართვის აუცილებლობის გარეშე მიმოწერა აწარმოოს სხვა ნათესავებთან ან მეგობრებთან, მაგრამ ციხის უფროსს აქვს დისკრეცია, აკრძალოს ამგვარი მიმოწერა უსაფრთხოების ან სათანადო წესრიგისა და დისციპლინის საფუძველზე ან დანაშაულის თავიდან აცილების ან აღკვეთის ინტერესებიდან გამომდინარე. ციხის უფროსებს აქვთ დისკრეცია – რასაც, ნაკლებად სავარაუდოა, რომ განხორციელებენ „A კატეგორიის“ პატიმართან მიმართებაში, როგორიცაა ბ-ნი უილიამსი ან ბ-ნი მაკმაჰონი – ნება დართონ, ურთიერთობა დაამყარონ სხვა პირებთან, რომლებსაც პირადად არ იცნობდა პატიმარი დაპატიმრებამდე. მაგრამ ზოგადად მას არ შეეძლო მიეწერა სხვა პატიმრებისათვის, ყოფილი პატიმრებისათვის, ქორწინებათა რეგისტრაციის ორგანიზაციისთვის, „პირობითი საფირმო ნიშნების შემცველ მისამართებზე“ ან მისი მეგობრების გარკვეული კატეგორიებისათვის.

გარდა ამისა, გათვალისწინებული იყო მუდმივი ნებართვა მიმოწერისათვის, რომელიც ხდება გარკვეულ სპეციალურ კატეგორიაში, როგორც ეს ახსნილია წინამდებარე განაჩენის პუნქტებში 31-36.

(ა) მიმოწერა სამართლებრივ მრჩეველებთან

31. 1973 წლის 1 იანვრიდან ცენზურის გაუვლელი მიმოწერა სამოქალაქო ან სისხლის სამართალწარმოებასთან დაკავშირებით, რომლის მხარეც იყო პატიმარი, დასაშვები გახდა წესების 37A (1) მუხლის შესაბამისად, რომელიც კვლავ ძალაშია და ითვალისწინებს:

„პატიმარს, რომელიც არის ნებისმიერი სამართალწარმოების მხარე, შეუძლია სამართალწარმოებასთან დაკავშირებით თავის სამართლებრივ მრჩეველთან აწარმოოს მიმოწერა. გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც ციხის უფროსი ჩათვლის, რომ ნებისმიერი ამგვარი მიმოწერა შეიცავს ისეთ საკითხს, რომელიც არ ეხება სამართალწარმოებას, არ შეიძლება მიმოწერის წაკითხვა ან შეჩერება ამ წესების 33-ე (3) მუხლის შესაბამისად.“

1975 წლის 6 აგვისტომდე პატიმრებს პეტიციით უნდა მიემართათ შინაგან საქმეთა მინისტრისათვის კონსულტაციის ან ინსტრუქციების მიღებაზე ნებართვის მოსაპოვებლად სამოქალაქო სამართალწარმოების აღძვრასთან დაკავშირებით (გამონაკლისი იყო განქორწინებასთან დაკავშირებული მთელი რიგი საქმეებისა). 1975 წლის 6 აგვისტოს №45/1975 ინსტრუქციამ ამ წესში შეიტანა ცვლილებები, რომლებიც შესაბამისად ასახული იქნა წესების 37A (4) მუხლში და ამის საფუძველზე მინისტრმა მიიღო დირექტივები №17A ბრძანების კუთხით. წესების 37A-ე (4) მუხლი, რომელიც ძალაში შევიდა 1976 წლის 26 აპრილს და კვლავ მოქმედებს, შემდეგნაირად იკითხება:

„მინისტრის ნებისმიერი დირექტივის შესაბამისად, პატიმარს შეუძლია მიმოწერა აწარმოოს ადვოკატთან სამართლებრივი კონსულტაციის მიღების მიზნით სამართლებრივი დევნის ნებისმიერი საფუძვლის თაობაზე, რომელთან დაკავშირებითაც პატიმარი შეიძლება გახდეს სამოქალაქო სამართალწარმოების მხარე, ან ამგვარ სამართალწარმოებასთან დაკავშირებით ადვოკატისათვის მითითების მიცემის მიზნით.“

№17A ბრძანება, *inter alia*, ითვალისწინებს, რომ:

(i) პატიმარმა უნდა მიიღოს ადვოკატის კონსულტაცია სამართალწარმოების აღძვრაზე ნებართვის მიღებამდე;

(ii) ყოველ ჯერზე დასაბუთებული წერილობითი განცხადება პირველად მიმართული უნდა იყოს ციხის უფროსის სახელზე აუცილებელი საშუალებების მისაღებად; რაც მათ დაუყოვნებლივ უნდა მიეცეთ, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც მოსალოდნელი სამოქალაქო სამართალწარმოების საქმეში შინაგან საქმეთა მინისტრის წინააღმდეგ, რომელიც „წარმოიშვება ან უკავშირდება“ პატიმრობას, ზოგადად გამოიყენება „წინასწარი განხილვის წესი“ (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 47).

სხვა შემთხვევებში ამ კატეგორიის მიმოწერა ექვემდებარებოდა შეზღუდვებს, რომლებიც განხილულია წინამდებარე განაჩენის პუნქტებში 41-47.

(ბ) მიმოწერა პარლამენტის წევრებთან

33. პატიმრებს შეეძლოთ პარლამენტის წევრებთან თავისუფლად დაკავშირება იმ შეზღუდვების გათვალისწინებით, რომლებიც მოყვანილია წინამდებარე განაჩენის პუნქტებში 41-47.

(გ) მიმოწერა საკონსულო თანამდებობის პირებსა და თანამეგობრობის მოხელეებთან

34. პატიმრებს, რომლებიც იყვნენ უცხოელი მოქალაქეები ან თანამეგობრობის ან ირლანდიის რესპუბლიკის მოქალაქეები, თავისუფლად შეეძლოთ გაერთიანებულ სამეფოში მათი ქვეყნების აკრედიტებულ წარმომადგენლებთან დაკავშირება იმ შეზღუდვების გათვალისწინებით, რომლებიც განხილულია წინამდებარე განაჩენის პუნქტებში 41-47.

(დ) მიმოწერა გარკვეულ ორგანიზაციებთან

35. №5A 31 (2) ბ ბრძანების შესაბამისად, პატიმარს შეეძლო შინაგან საქმეთა მინისტრის ან ციხის უფროსის ნებართვის მიღების გარეშე მიეწერა ორგანიზაციებისთვის *National Council for Civil Liberties, Justice, 'Release' ან Howard League for Penal Reform* სამართლებრივი კონსულტაციის მიღების მიზნით მის მსჯავრდებასა და სასჯელთან ან ზოგად საკითხებთან დაკავშირებით. გარდა ამისა, მას შეეძლო მიეწერა ხსენებული ორგანიზაციებისათვის სამართალწარმოების აღძვრის თხოვნის თაობაზე. მართალია, თავდაპირველად მას არ შეეძლო სამართლებრივი კონსულტაციის მიღება მათგან ნებისმიერ საკითხის შესახებ მის პატიმრობასთან დაკავშირებით, ეს დასაშვები გახდა №38/1977 ინსტრუქციით, თუმცა „წინასწარი განხილვის წესის“ შესაბამისად (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 47). მიუხედავად ამისა, ამ ორ უკანასკნელ შემთხვევაში, პატიმარს თავიდან უნდა შეესრულებინა პროცედურა, რომელიც გათვალისწინებული იყო №45/1975 ინსტრუქციაში და შემდეგ ასახული იქნა №17A ბრძანებაში (ციხის უფროსის სახელზე განაცხადი შესაბამისი საშუალებების მისაღებად; იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 32).

სხვა შემთხვევებში ამ კატეგორიის მიმოწერა ექვემდებარებოდა შეზღუდვებს, რომლებიც განხილულია წინამდებარე განაჩენის 41-47 პუნქტებში.

(ე) განაცხადები ადამიანის უფლებათა ევროპულ კომისიაში

36. სპეციალური დებულებები გამოიყენებოდა კომისიაში შესატანი განაცხადებისათვის. მათთან მიმართებაში არ გამოიყენებოდა არც შინაგან საქმეთა მინისტრის ნებართვა მათ შეტანასა თუ სამართლებრივ მრჩეველებთან მიმოწერის წარმოებისათვის და არც „წინასწარი განხილვის წესი“.

2. მდგომარეობა 1981 წლის 1 დეკემბრიდან

37. გაუქმდა იმ შეზღუდვათა უმრავლესობა, რომლებსაც ითვალისწინებდა ადრინდელი ბრძანებები და ინსტრუქციები მიმოწერის ავტორების პიროვნების შესახებ. მიუხედავად იმისა, რომ შესაბამისი წესები თავისთავად არ იქნა შეცვლილი, გადასინჯული ბრძანებების (№№5B23-5B30) შესაბამისად, თუ დაცული იქნება დებულებები მიმოწერის შინაარსის შესახებ (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 48), პატიმარს შეუძლია დაუკავშირდეს ნებისმიერ პირს ან ორგანიზაციას გარკვეული გამონაკლისების გათვალისწინებით, რომელთაგან უმთავრესია:

(ა) მიმოწერის ადრესატები (გარდა მეუღლეებისა), რომლებმაც ითხოვეს, რომ შემდგომში აღარ მიიღონ წერილები;

(ბ) სხვა პატიმრები, რომლებიც არ არიან ნათესავები, როდესაც არსებობს იმის საფუძველი, რომ მიმოწერა სერიოზულად შეაფერხებს რეაბილიტაციას ან სასურველია ურთიერთობის აღკვეთა უსაფრთხოებისა თუ სათანადო წესრიგის ან დისციპლინის ინტერესებიდან გამომდინარე;

(გ) ყოფილი პატიმრები, როდესაც არსებობს იმის საფუძველი, რომ მიმოწერა სერიოზულად შეაფერხებს რეაბილიტაციას;

(დ) მიჩნეულია, რომ პირი (გარდა ახლო ნათესავისა) ან ორგანიზაცია გეგმავს ან ჩართულია ისეთ საქმიანობაში, რომელიც სერიოზულ საფრთხეს უქმნის ციხის დაწესებულების უსაფრთხოებასა თუ სათანადო წესრიგს.

ბ. დებულებები კორესპონდენციის რაოდენობასთან დაკავშირებით

38. ქვემოთ ჩამოთვლილია კორესპონდენციის რაოდენობის შესახებ ძირითადი წესები, რომლებითაც შეუძლია იხელმძღვანელოს პატიმარს და რომლებიც ძალაში შევიდა 1964 წლის 25 მარტს და კვლავ მოქმედებს:

„34 (1) პატიმარს, რომელიც არ არის მსჯავრდებული, შეუძლია გაგზავნოს და მიიღოს იმდენი წერილი ... რამდენიც მას სურს მინისტრის მიერ ამგვარ გარემოებებში ზოგადად ან კონკრეტულ საქმეზე დადგენილ ფარგლებში და პირობების შესაბამისად.

(2) მსჯავრდებულ პატიმარს უფლება აქვს,

(ა) გაგზავნოს და მიიღოს წერილი ციხეში მოთავსებისას, შემდეგ კი კვირაში ერთხელ;

...

(3) ციხის უფროსს შეუძლია ნება დართოს პატიმარს დამატებით წერილზე ..., როდესაც ეს საჭიროა უშუალოდ მისი ან ოჯახის კეთილდღეობისათვის.

(4) ციხის უფროსს შეუძლია პატიმარს მისცეს ვიზიტის უფლება წერილის გაგზავნის ან მიღების სანაცვლოდ.

...

(6) „ვიზიტორთა კომიტეტს ან ვიზიტორთა კოლეგიას“ (1972 წლის 1 იანვრიდან „ვიზიტორთა კოლეგია“) „შეუძლია ნება დართოს პატიმარს დამატებით წერილზე ... განსაკუთრებულ გარემოებებში ...

(7) მინისტრს შეუძლია დაუშვას დამატებითი წერილები ... ნებისმიერ პატიმართან ან პატიმრების ჯგუფთან დაკავშირებით.“

1. მდგომარეობა 1981 წლის 1 დეკემბრამდე

39. გარდა იმისა, რომ წესების 34-ე (2) მუხლის შესაბამისად მსჯავრდებულ პატიმარს შეეძლო კვირაში ერთხელ გაეგზავნა – საზოგადოებრივი ხარჯებით – და მიეღო ერთი წერილი, მას უფლება ჰქონდა, თავისი ხარჯებით კვირაში ერთხელ გაეგზავნა ერთი

დამატებითი წერილი და მიეღო პასუხი (№5A 3 (8) ბრძანება და №155/1968 ინსტრუქცია).

ციხის ადმინისტრაციის დისკრეცია, წესების 34-ე (3), (6) და (7) მუხლების შესაბამისად, შემდგომი წერილების ნებართვის მიცემასთან დაკავშირებით ხორციელდებოდა, როდესაც ეს შესაძლებელი იყო.

ხსენებული შეზღუდვები რაოდენობასთან დაკავშირებით არ გამოიყენებოდა წინასწარ დაკავებაში მყოფ პატიმრებთან მიმართებაში (მუხლი 34 (1)), მაგრამ ისინი სხვა ბევრი თვალსაზრისით ექვემდებარებოდა მსჯავრდებული პატიმრების მიმოწერის შესახებ იმავე წესებს.

2. მდგომარეობა 1981 წლის 1 დეკემბრის შემდეგ

40. გადასინჯული ბრძანებები (№5B7 და №5B14) არ ცვლის ძირითად უფლებამოსილებას, მაგრამ აკონკრეტებს, რომ დამატებითი წერილები დასაშვებია უნდა იყოს შესაძლებლობის ფარგლებში.

დ. ღებულებები მიმოწერის შინაარსთან დაკავშირებით

41. წესების 33-ე (3) მუხლის გარდა, რომლის ტექსტი მოცემულია წინამდებარე განაჩენის 28-ე პუნქტში, პატიმრების მიმოწერის შინაარსთან დაკავშირებით შემდეგი ძირითადი წესები შევიდა ძალაში 1964 წლის 25 მარტს და კვლავ მოქმედებს:

„34 (8) პატიმარს არ შეუძლია 34-ე მუხლის“ – რომელიც არეგულირებს მიმოწერის რაოდენობას – შესაბამისად „ურთიერთობა დაამყაროს ნებისმიერ პირთან რაიმე სამართლებრივი ან სხვა საქმის თაობაზე ... მინისტრის ნებართვის გარეშე.“

1. მდგომარეობა 1981 წლის 1 დეკემბრამდე

42. მუხლები 33 (3) და 34 (8) შემდგომში შევსებული იქნა სხვადასხვა ბრძანებებითა და ინსტრუქციებით.

43. №5A31 ბრძანების შესაბამისად, მსჯავრდებულ პატიმარს განსაკუთრებით აეკრძალა განცხადებების გაკეთება თავის სასამართლო პროცესთან, მსჯავრდებულს ან სასჯელთან დაკავშირებულ საკითხებზე მოსამართლის, პროკურორის, თანამეგობრობის ან უცხოეთის მთავრობის წარმომადგენლის (იმ გარკვეული შეზღუდვების შესაბამისად, რომლებიც ვრცელდება უცხოელ მოქალაქეებზე ან თანამეგობრობის სხვა ქვეყნის მოქალაქეებზე) ან არაოფიციალური ორგანიზაციების (გარკვეულ სპეციფიკურ გამოჩვენებებთან ერთად) წინაშე. მიუხედავად ამისა, ამგვარი განცხადებების გაკეთება შესაძლებელი იყო მინისტრის წინაშე.

44. №5A24 ბრძანების შესაბამისად, პატიმრებს არ შეეძლოთ წერილების გაგზავნა, რომლებითაც ითხოვდნენ მათი სახელით დაკავშირებას, რისი უფლებაც უშუალოდ მათ არ ჰქონდათ, ან მთელი რიგი სხვა ისეთი წერილების გაგზავნას, რაც წესების დარღვევას წარმოადგენდა.

45. (ა) №5A 26 (4) ა. და ბ. და №5A 29 ბრძანებები კრძალავდა გაგზავნილ წერილებში (გარდა იმ წერილებისა, რომლებიც მიმართული იყო პარლამენტის წევრების ან საკონსულო თანამდებობის პირების ან თანამეგობრობის მოხელეების სახელზე და

რომელთა მიმართ გამოიყენებოდა სპეციალური წესები) ნებისმიერი შემდეგი საკითხის გაშუქებას:

- (i) მიუღებელი მითითებები საჯარო სამსახურში მყოფ მოხელეთა შესახებ;
- (ii) დანაშაულისა და დანაშაულის მეთოდების ან სხვათა მიერ ჩადენილი სამართალდარღვევის განხილვა;
- (iii) ნებისმიერი საჩივარი სასამართლოების, პოლიციისა და ციხის ადმინისტრაციის მიმართ, რომლებიც წარმოადგენს კარგად მოფიქრებულ და გათვლილ მცდელობას მათი შეურაცხყოფისათვის;
- (iv) ძალადობის მუქარა ან მისკენ მოწოდება;
- (v) გამოქვეყნებისათვის ან რადიო-ტელემაუწყებლობით გამოყენებისათვის განკუთვნილი მასალა (ეს წესი შემსუბუქებული იყო გარკვეული პუბლიკაციების მიმართ);
- (vi) მეტისმეტად შეუფერებელი ენა;
- (vii) განცხადებები კერძო პირების შესახებ, რომლებიც აშკარად სკანდალური ან ცილისმწამებლურია ან სხვაგვარად საგანგებოდ გათვლილია მათთვის ზიანის მისაყენებლად;
- (viii) ფულის ან მატერიალური ღირებულების მქონე ქონების თხოვნა;
- (ix) საჩივრები ციხეში მოპყრობასთან დაკავშირებით;
- (x) ციხის მოხელეთა წინააღმდეგ მიმართული ბრალდებები;
- (xi) საზოგადოებრივი აგიტაციის ან პეტიციის წახალისების მცდელობა.

მსგავსი წესები გამოიყენებოდა შემოსული წერილების მიმართ (ბრძანება №5A 26 (4) დ.).

როგორც აღნიშნულია წინამდებარე განაჩენის 32-ე და 35-ე პუნქტებში, აკრძალვა ციხეში მოპყრობასთან ან ციხის მოხელეთა წინააღმდეგ ბრალდებებთან დაკავშირებით საჩივრების შეჩერებაზე არ გამოიყენებოდა გარკვეულ მიმოწერასთან სამართლებრივ მრჩევლებთან (1975 წლის 6 აგვისტოდან) და გარკვეულ ორგანიზაციებთან (1977 წლის 26 აგვისტოდან) მიმართებაში იმ პირობით, რომ ყოველთვის დაკმაყოფილებული უნდა ყოფილიყო „წინასწარი განხილვის წესი“ (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 47).

(ბ) 1975 წლის 28 ნოემბრამდე აკრძალული შინაარსის იგივე ნუსხა გამოიყენებოდა პარლამენტის წევრების სახელზე გაგზავნილ წერილებთან მიმართებაში იმის გარდა, რომ მათში შეიძლებოდა გათვალისწინებული ყოფილიყო საჩივრები ციხეში მოპყრობისა და ციხის პერსონალის წინააღმდეგ ბრალდებების შესახებ, თუ დაცული იქნებოდა „წინასწარი განხილვის წესი“. აქედან გამომდინარე, წერილი პარლამენტის წევრის სახელზე შეჩერებული იქნებოდა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იგი ითვალისწინებდა ამ სახის განუხილველ საჩივარს (№5C ბრძანება, ცვლილებები განიცადა №62/1975 ინტრუქციით). პრაქტიკის შეცვლის დროს გამოცემული იქნა

შეტყობინება, რომელიც აჯამებდა წესებს პარლამენტის წევრების სახელზე მიმართულ წერილებთან დაკავშირებით, პატიმრებისათვის ინფორმაციის მიღების მიზნით. შეტყობინება შეიცავდა შემდეგ დებულებას:

„საჩივარი ან თხოვნა ციხეში მოპყრობასთან დაკავშირებით უნდა გაკეთდეს ციხის უფროსის, ვიზიტორთა კოლეგიის ან მოწვეული მოხელის სახელზე, ანდა პეტიციის სახით მინისტრის სახელზე. ... საჩივარი პერსონალის წევრის წინააღმდეგ უნდა გაკეთდეს ციხის უფროსის სახელზე. შესაძლებელია, რომ საჩივარი ამ საკითხების თაობაზე არ გაკეთდეს პარლამენტის წევრის სახელზე საქმის ოფიციალურად დამთავრებამდე.“

(გ) იმ მსჯავრდებული პატიმრების წერილები, რომლებიც იყვნენ უცხოელი მოქალაქეები ან თანამეგობრობის ან ირლანდიის რესპუბლიკის მოქალაქეები, საკონსულო თანამდებობის პირების და თანამეგობრობის მოხელეების სახელზე ექვემდებარებოდა იმავე წესებს შინაარსთან მიმართებაში, როგორც პარლამენტის წევრების სახელზე 1975 წლის 3 სექტემბრამდე. ხსენებულ დღეს გაუქმდა ეს შეზღუდვა (№5A 20 ბრძანება, ცვლილებები განიცადა 1975 წლის 3 სექტემბრის ინსტრუქციით).

46. წესების 34-ე (8) მუხლით აიკრძალა კომუნიკაცია ნებისმიერ სამართლებრივ ან სხვა საქმის თაობაზე მინისტრის წინასწარი ნებართვის გარეშე. გამონაკლისი იყო გარკვეული სახის მიმოწერა სამართლებრივ საქმესთან დაკავშირებით, რომლისთვისაც ნებართვის მიცემა გათვალისწინებული იყო წინამდებარე განაჩენის 31-ე, 32-ე და 35-ე პუნქტებში. პატიმრების მიერ საქმის წარმართვა შემდგომში რეგულირდებოდა №№1C 4-6 ბრძანებებით, რომელთა ძირითადი დებულებების შესაბამისად, „პატიმარს“, იყო მსჯავრდებული თუ არა, „ციხეში არ შეეძლო საქმიანი ურთიერთობების წარმოება, მაგრამ მას უნდა ჰქონოდა გონივრული საშუალებები საკუთარი საქმიანობის მოწესრიგებისათვის“. თუმცა, ამ ზოგადი წესის შესაბამისად, ციხის უფროსებს ჰქონდათ დისკრეცია, პატიმრისათვის მიეცათ გარკვეული შეზღუდული პირადი საქმეების, კერძოდ, პირადი ქონების განკარგვის, ჩეკის ხელმოწერის, ანდერძისა თუ სხვა დოკუმენტის შედგენისა თუ ხელმოწერის, განხორციელების ნება. ამ წესების ფართო მნიშვნელობა ის იყო, რომ, მართალია, პატიმარს არ შეეძლო პირადად მონაწილეობა მიეღო ხანგრძლივ საფუძველზე საქმიან ურთიერთობებში, მაგრამ მას შეეძლო გარიგებების დადება თავისი პირადი ქონებისა და სხვა საქმიანი ინტერესის ღირებულების დაცვის მიზნით უშუალოდ თავისი ან ოჯახის ინტერესებისათვის.

47. საჩივარი ციხეში მოპყრობასთან ან ციხის მოხელის წინააღმდეგ ბრალდებასთან დაკავშირებით შეიძლება გათვალისწინებული ან მითითებული ყოფილიყო მხოლოდ სამართლებრივი მრჩევლების, სპეციალური ორგანიზაციების, პარლამენტის წევრების ან საკონსულო თანამდებობის პირებისა თუ თანამეგობრობის მოხელეების სახელზე მიმართულ წერილებში, როგორც ეს აღნიშნული იყო წინამდებარე განაჩენის 45-ე პუნქტში. გარდა ამისა, „წინასწარი განხილვის ფილტრაციის წესის“ შესაბამისად – რაც მოცემულია, კერძოდ, №17A ბრძანებაში – რომელიმე აღნიშნული კატეგორიის წერილი, რომელიც ეხებოდა ამგვარ საკითხს, გარკვეული გამონაკლისების გარდა, უნდა ყოფილიყო შეჩერებული, სანამ პატიმარი არ მიმართავდა თავის საჩივარს ჩვეულებრივი შიდა არხების მეშვეობით (პეტიცია შინაგან საქმეთა მინისტრის სახელზე ან განცხადება ვიზიტორთა კოლეგიის, შინაგან საქმეთა მინისტრის მოწვეული მოხელის ან ციხის უფროსის სახელზე) და არ მიიღებდა განსაზღვრულ პასუხს. აქედან გამომდინარე, შედეგის მიუხედავად, მიმოწერა ზოგადად უნდა გაგრძელებულიყო.

2. მდგომარეობა 1981 წლის 1 დეკემბრიდან

48. წესების 33-ე (3) და 34-ე (8) მუხლები ამჯერად შეესებულება ახალი №5B34 და №5B40 ბრძანებებით. ახლანდელი მდგომარეობის შესაბამისად,

(ა) სასამართლო მოსმენასთან, მსჯავრდებასა და სასჯელთან მიმართებაში განცხადებების აკრძალვა გაუქმებულია.

(ბ) დებულებები, რომლებიც მსგავსია წინა №5A 24 ბრძანებისა (მიზნად ისახავდა წესების დარღვევის ან სხვაგვარად ხელყოფის თავიდან აცილებას – იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 44), კვლავ ძალაში რჩება.

(გ) აკრძალული შინაარსის ნუსხა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 45 (ა)) გადასინჯული იქნა; ძირითადი საკითხები, რომლებზე მითითებაც არ შეიძლებოდა შემოსულ ან გასულ წერილებში, შეიძლება შემდგენიარად ჩამოყალიბდეს:

(i) მასალა, რომელიც საფრთხეს უქმნის ციხის უსაფრთხოებას;

(ii) მასალა, რომელიც ხელს უწყობს ან აქეზებს დისციპლინარული ან სისხლისსამართლებრივი სამართალდარღვევის ჩადენისაკენ;

(iii) მასალა, რომელიც საფრთხეს უქმნის ეროვნულ უსაფრთხოებას;

(iv) გაკვეთილი დამანგრეველი მოქმედების მქონე საშუალებების შექმნის აღწერა;

(v) გარკვეული ბუნდოვანი ან კოდირებული შეტყობინებები;

(vi) ძალადობის ან ქონების დაზიანების მუქარა წერილის მიმღებ პირში შიშის ჩანერგვის მიზნით;

(vii) შანტაჟი ან გამოძალვა;

(ix) ინფორმაცია, რომელიც აშკარად წარმოადგენს მუქარას ან ძალადობის საშიშროებას ან ფიზიკურ ზიანს აყენებს ნებისმიერ პირს;

(x) საჩივრები ციხეში მოპყრობის შესახებ, რომელთა მიმართებაში არ იქნა დაცული „ერთდროული განხილვის წესი“ (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 49);

(xi) მასალა, რომელიც ეხება კერძო ბრალდებას;

(xii) გარკვეული სპეციფიკური მასალა, რომელიც განკუთვნილია გამოქვეყნებისა თუ რადიო-ტელევიზიის მიერ გამოყენებისაკენ;

(xiii) მსჯავრდებულ პატიმართან მიმართებაში – მასალა, რომელიც წარმოადგენს საქმიან ურთიერთობას; ეს გამოთქმა იმგვარად არის განსაზღვრული, რომ გამორიცხავს გარკვეულ სპეციფიკურ პირად ურთიერთობებს.

ზემოთ მოცემული სია არ გამოიყენება საკონსულო თანამდებობის პირებსა და თანამეგობრობის მოხელეებთან ან, (x) საკითხის გამოკლებით, გაერთიანებული სამეფოს პარლამენტის წევრებთან მიმოწერასთან დაკავშირებით (ახალი №5D5 და №5E6 ბრძანებები).

რაც შეეხება (xiii) საკითხს, იგი კვლავ ძირითად წესად რჩება, რომლის თანახმადაც პატიმრებს არ შეუძლიათ რაიმე საქმიანი ურთიერთობების განხორციელება ციხიდან, მაგრამ ეს არ გამოიყენება არამსჯავარდებული პატიმრების მიმართ, რომლებსაც შეუძლიათ მიმოწერა შეზღუდვების გარეშე ამგვარ საკითხებთან დაკავშირებით (გადასინჯული №1C4 და №1C5 ბრძანებები).

49. „წინასწარი განხილვის ფილტრაციის წესი“ (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 47) შეიცვალა „ერთდროული განხილვის წესით“, რასაც ითვალისწინებს №5B34 (j) ბრძანება. საჩივარი ციხეში მოპყრობასთან დაკავშირებით შეიძლება მითითებული იყოს მიმოწერაში, როგორც კი იგი წამოჭრილი იქნება ზემოხსენებული პროცედურების მეშვეობით იმგვარად, რომ პატიმარს არ უწევს შიდა გამოძიების შედეგის ღოდინი. ეს წესი არ გამოიყენება ისეთ საჩივრებთან მიმართებაში, რომლებიც არ მოითხოვს გამოძიებას, ან იმ ზოგად საჩივრებთან მიმართებაში, რომელთა გამოსწორება ან კომპენსაცია შესაძლებელია (მაგალითად, მეტისმეტი სიმჭიდროვე): ეს შეიძლება მიეთითოს საჩივრებში შიდა განხილვის გარეშე. გარდა ამისა, ახალი ბრძანებების მნიშვნელობა ის არის, რომ, წინა მდგომარეობისაგან განსხვავებით, სათანადოდ განხილულ საჩივარზე ახლა უკვე შეიძლება მიეთითოს ნებისმიერ წერილში, მიუხედავად მისი ადრესატისა.

მ. პრაქტიკა ცენზურასთან დაკავშირებით (1981 წლის 1 დეკემბრიდან მოყოლებული)

50. გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც ეს სხვაგვარად არის გათვალისწინებული წესებით (მაგალითად, №37A (1) მუხლი, იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 31) და 1974 წლის 1 ივნისამდე, პატიმრის მიერ გაგზავნილი ან მის სახელზე შემოსული მთელი კორესპონდენცია, 33-ე (3) მუხლის შესაბამისად, უნდა წაკითხულიყო და შემოწმებულიყო, თუმცა №5A 26 ბრძანება ციხის უფროსებს აძლევდა დისკრეციას, რომ სპეციალური შიდა მიმოწერა დაქვემდებარებოდა არაუმეტეს ზედაპირულ შემოწმებას. ძალაში შევიდა რა ხსენებულ დღეს, 33-ე მუხლის (3) პუნქტი შეიცვალა – წაკითხვა და შემოწმება აღარ იყო სავალდებულო, მაგრამ ციხის უფროსები კვლავ ექვემდებარებოდნენ შინაგან საქმეთა მინისტრის დირექტივებს ამ საკითხის თაობაზე. ამგვარად, ახლა უკვე ღია დაწესებულებებში ჩვეულებრივ არ ხდება გამავალი შიდა კორესპონდენციის წაკითხვა ან მისი შემოწმება; სხვა ადგილებში მთელი მიმოწერა ექვემდებარება შემოწმებას, მაგრამ წაკითხვა არაა სავალდებულო (ახალი №5B32 ბრძანება).

პატიმარს, რომლის წერილი შეჩერებულია შინაარსის საფუძველზე, უნდა მიეცეს თავიდან დაწერის შესაძლებლობა. როდესაც შეჩერების მიზეზი ადრესატის პიროვნებაა, პატიმარს შეუძლია ამ წერილის სხვა პირისათვის გაგზავნა.

3. საჩივრები ცენზურასთან დაკავშირებით (1981 წლის 1 დეკემბრამდე და ამის შემდეგ)

1. საჩივრების შიდა არხები

51. პატიმარს, რომელიც უკმაყოფილოა მისი მიმოწერის შეჩერების ან ცენზურის შესახებ გადაწყვეტილებით, შეუძლია საჩივრით მიმართოს ციხის უფროსს, ვიზიტორთა კოლეგიას ან შინაგან საქმეთა სამინისტროს მოწვეულ მოხელეს, ანდა პეტციით მიმართოს შინაგან საქმეთა მინისტრს უშუალოდ. პატიმარს შეუძლია მიმართოს თავისი საჩივარი ნებისმიერი ამ არხის მეშვეობით და, თუ რამდენიმე მათგანს გამოიყენებს, იმ თანამიმდევრობით, როგორც მას სურს.

(ა) ვიზიტორთა კოლეგია

52. ვიზიტორთა კოლეგიას შეუძლია განიხილოს გასაჩივრებული გადაწყვეტილების შესაბამისობა წესებსა და შინაგან საქმეთა მინისტრის დირექტივებთან. იგი მიაპყრობს ციხის უფროსის ყურადღებას ნებისმიერ არამართლზომიერ ქმედებაზე ან მოხსენებით მიმართავს შინაგან საქმეთა მინისტრს; მართალია, მისი უფლებამოსილება უფრო საკონსულტაციო ხასიათისაა, მისი რეკომენდაცია შესრულებული უნდა იქნეს გარდა განსაკუთრებული შემთხვევებისა.

(ბ) პეტციები შინაგან საქმეთა მინისტრის სახელზე

53. პატიმრებს უფლება აქვთ, პეტციით მიმართონ შინაგან საქმეთა მინისტრს ნებისმიერი ისეთი საკითხის, მაგალითად, ნებართვის მიღების, თაობაზე, რისი უფლებამოსილებაც არა აქვს ადგილობრივი ციხის ადმინისტრაციას ან რაზეც უკვე უარი უთხრა, ან საჩივარი გამოთქვას ციხეში მოპყრობასთან დაკავშირებით.

პატიმრისგან ისეთი პეტციის მიღებისას, რომელშიც საჩივარია გამოთქმული ციხის ადმინისტრაციის მიერ მისი მიმოწერის შეჩერების ან ცენზურის შესახებ, შინაგან საქმეთა მინისტრი, თუ იგი დაასკვნის, რომ შესაბამისი ბრძანებები არ იქნა სათანადოდ ინტერპრეტირებული ან გამოყენებული ციხის ადმინისტრაციის მიერ, მისცემს მათ დირექტივებს შესაბამისობის უზრუნველსაყოფად. თუმცა მას შეუძლია უარი თქვას ბრძანებებზე კონკრეტულ შემთხვევებში, თუკი ეს შეიძლება საერთოდ მოხდეს, რამდენადაც მათი უშუალო მიზანია უნიფიცირებული პრაქტიკის უზრუნველყოფა და მიმოწერაში თვითნებური ჩარევის თავიდან აცილება.

1981 წლის 1 დეკემბრამდე დირექტივები, რომლებიც ეხებოდა პეტციების წარდგენას, მოცემული იყო №5B 1-16 ბრძანებებში. კერძოდ, გათვალისწინებული იყო, რომ, გარკვეული გამონაკლისებით, პატიმარს არ შეეძლო პეტციით მიმართვა, თუ და სანამ იგი ელოდა პასუხს წინა პეტიციაზე (№5B 12(2) ბრძანება).

1981 წლის 1 დეკემბრიდან №58 12 (2) ბრძანების დებულებები შემსუბუქებული იქნა ახალი №5C9 და №5C10 ბრძანებებით. შემდგომი პეტციის წარდგენა მას ახლა უკვე შეეძლო ერთი თვის გასვლის შემდეგ წინა პეტციით მიმართვიდან. უფრო მეტიც, თუ წინა პეტიცია არ იყო გადაწყვეტილი, პატიმარს მაშინვე შეეძლო მიმართვა გარკვეულ სპეციფიკურ საკითხებზე, მათ შორის, მიმოწერაში ჩარევაზე.

2. ადმინისტრაციის საპარლამენტო კომისარი

54. მიმოწერის კონტროლის შესახებ საჩივრებით მიმართვა ადმინისტრაციის საპარლამენტო კომისარისთვისაც (ომბუდსმენი) შეიძლება. „ადმინისტრაციის საპარლამენტო კომისარის შესახებ“ 1967 წლის კანონის მე-5 მუხლის შესაბამისად, კომისარს, რომელსაც ნიშნავს მეფე, შეუძლია, თემთა პალატის წევრის თხოვნის საფუძველზე გამოიძიოს ნებისმიერი ქმედება, რომელსაც ადგილი ჰქონდა

ხელისუფლების კონკრეტული ორგანოების (მათ შორის შინაგან საქმეთა მინისტრის) მიერ ადმინისტრაციული ფუნქციების განხორციელების დროს, როდესაც საჩივრით მიმართავს საზოგადოების წევრი, რომელიც ჩივის, რომ მის მიმართ უსამართლობას ჰქონდა ადგილი „უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების“ შედეგად. ზოგადად, არ შეიძლება ამგვარი გამოძიების ჩატარება, როდესაც შესაძლებელია სამართალწარმოების განხორციელება. კანონის მე-12 მუხლი აშკარად ითვალისწინებს, რომ ომბუდსმენს არ შეუძლია არსებითად განიხილოს დისკრეციული გადაწყვეტილება, რომელიც მიღებული იქნა არამართლზომიერი ადმინისტრირების გარეშე; აქედან გამომდინარე, მისი იურისდიქცია არ ვრცელდება პატიმრის მიმოწერაში ჩარევაზე, რომელიც წესებით გათვალისწინებული დისკრეციის ან შინაგან საქმეთა მინისტრის დირექტივების საფუძველზე მართლზომიერად განხორციელდა. გარდა ამისა, მას არ შეუძლია უშუალო დახმარება აღმოუჩინოს არამართლზომიერი ადმინისტრირებით დაზარალებულ პირს, ვინაიდან მისი უფლებამოსილება შეზღუდულია გამოძიების შედეგებზე მოხსენების გაკეთებით პარლამენტის წევრისათვის, რომელმაც ეს მოითხოვა, შესაბამისი ხელისუფლებისა და ზოგიერთ შემთხვევაში პარლამენტის თითოეული პალატისათვის (მე-10 მუხლი).

1979 წლის 23 აგვისტომდე პატიმრებს ომბუდსმენთან დაკავშირება მხოლოდ პარლამენტის ისეთი წევრის მეშვეობით შეეძლოთ, რომელსაც სურდა დახმარება. თუმცა ეს კვლავ მიდგომის ზოგად მეთოდად რჩება, მათ ახლა უკვე შეუძლიათ უშუალოდ ომბუდსმენისთვის მიწერა; თუმცა წერილები ომბუდსმენის სახელზე ექვემდებარება იმავე შეზღუდვებს საჩივრების ერთდროულ განხილვასთან მიმართებაში ციხეში მოპყრობის შესახებ, როგორც მიმოწერა პარლამენტის წევრებთან (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 48 და 49), და მას კვლავ არ შეუძლია გამოძიების გაგრძელება, თუ პატიმრის წარმომადგენელი პარლამენტის წევრი არ მოითხოვს ამას.

3. შიდა სასამართლოებისათვის მიმართვა

55. ციხის ადმინისტრაციის მიერ თავისი უფლებამოსილების განხორციელება წესების შესაბამისად კორესპონდენციის კონტროლთან დაკავშირებით ექვემდებარება ინგლისის სასამართლოების საზედამხედველო კონტროლს სასამართლო გადასინჯვის სამართალწარმოების გზით. ამ იურისდიქციის განხორციელებისას სასამართლოები შუამდგომლობენ, რომ უზრუნველყოფილი იქნეს ციხის ადმინისტრაციის მიერ წესების დაცვა იმგვარად, რომ პატიმრებს ჰქონდეთ კორესპონდენციის გაგზავნის ან მიღების უფლება (მაგალითად, 37-ე (ა) 1 მუხლი; იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 31) და უზრუნველყოფილი იქნეს, რომ წესების საფუძველზე მინიჭებული მიმოწერის შეზღუდვის დისკრეცია ადმინისტრაციამ არ განახორციელოს თვითნებურად, არაკეთისინდისიერად, არამართლზომიერი მოტივით ან *ultra vires* სახით.

ამ კონტექსტში სასამართლო აღნიშნავს, რომ საქმესთან *Raymond v. Honey* დაკავშირებით (1982 1) *All England Law Reports*-ში ლორდმა ვილბერფორსმა მიუთითა, რომ ინგლისის კანონმდებლობის პრინციპის შესაბამისად, „მსჯავრდებული პატიმარი, მიუხედავად მისი ციხეში პატიმრობისა, ინარჩუნებდა ყველა სამოქალაქო უფლებას, რომელთა ჩამორთმევა არ ხდებოდა აშკარად ან აუცილებლად არ იგულისხმებოდა“.

4. საჩივრების ბოროტად გამოყენება ან დაუსაბუთებელი საჩივრები

56. დისციპლინარული სამართალდარღვევის ჩადენისათვის შესაძლებელი იყო პატიმრებისათვის სანქციების შეფარდება. წესების 47-ე მუხლის შესაბამისად,

იგულისხმება „ნებისმიერი ყალბი და ბოროტი განზრახვით ბრალდების წაყენება მოხელის წინააღმდეგ“, აგრეთვე განმეორებითი „დაუსაბუთებელი საჩივრები“ პეტიციის, მიმოწერის საშუალებით თუ სხვაგვარად. პატიმარს, რომელიც ბრალს სდებს ციხის თანამშრომელს, უნდა მიეცეს სათანადო გაფრთხილება (№88/1961 ინსტრუქცია, ამჟამად შეცვლილია №14/1980 ინსტრუქციით, რომელიც არ არის გამოქვეყნებული).

III. წინამდებარე საქმეში შიდა კანონმდებლობისა და მიმოწერაზე კონტროლის პრაქტიკის გამოყენება

57. წინამდებარე საქმე განპირობებულია განმცხადებლების 62 წერილის, კერძოდ: ბ-ნი სილვერის – 7, ბ-ნი ნოის – 4, ქ-ნი კოლნის – 3, ბ-ნი ტატლის – 2, ბ-ნი კუპერის – 14, ბ-ნი მაკაჰონის – 10 და ბ-ნი კერნის – 22 წერილის შეჩერებით; ქ-ნი კელნის საქმეში 3 წერილი იმაზე მიუთითებს, რომ მას აღეკვეთა ბ-ნ უილიამსთან მიმოწერის გაგრძელება. გარდა ამისა, ბ-ნი ნოი ჩიოდა მისი ერთ-ერთი გაგზავნილი წერილის შეყოვნების, ხოლო ბ-ნი მაკაჰონი – ერთ-ერთი შემოსული წერილის დამალვის თაობაზე.

მთავრობამ სასამართლოს აცნობა, რომ ინგლისსა და უელსში პატიმრების მიერ გაგზავნილი და მიღებული წერილების რაოდენობა წელიწადში დაახლოებით ათ მილიონს შეადგენდა. ამ საქმეში პატიმრობაში მყოფი განმცხადებლების მიმოწერის მთლიან რაოდენობაზე მითითება იმ ფაქტით არის განპირობებული, რომ ქვემოთ ხსენებულ პერიოდებში (პერიოდები, რომელთა შესახებ ჩანაწერები ყველაზე ადვილად ხელმისაწვდომია) მათ მიერ დაწერილი და ციხის ადმინისტრაციის მიერ გაგზავნილი წერილების რაოდენობა იმ ფორმით, როგორც მათ დაწერეს, შემდეგნაირად გამოიყურება: ბ-ნი სილვერი – 419 (1968 წლის 20 მარტიდან 1973 წლის 2 აგვისტომდე); ბ-ნი ნოი – 149 (1972 წლის 14 ნოემბრიდან 1975 წლის 15 აპრილამდე, რომლის განმავლობაშიც იგი გათავისუფლებული იყო თითქმის ორი წლის მანძილზე); ბ-ნი ტატლი – 94 (1975 წლის 2 იანვრიდან 29 დეკემბრამდე); ბ-ნი კუპერი – 299 (1974 წლის 8 აგვისტოდან 1976 წლის 24 ივნისამდე); ბ-ნი მაკაჰონი – 492 (1974 წლის 5 დეკემბრიდან 1977 წლის 9 თებერვლამდე), ბ-ნი კერნი – 480 (1974 წლის 14 ოქტომბრიდან 1976 წლის 16 ივნისამდე).

58. დებულებები, 1981 წლის 1 დეკემბრამდე მოქმედი კანონმდებლობისა და პრაქტიკის შესაბამისად, რომელთა საფუძველზე იქნა შეჩერებული ან დაყოვნებული ხსენებული 64 წერილი, ქვემოთ არის მოყვანილი. იმ შემთხვევებში, როდესაც წერილი შეჩერებული იყო ერთზე მეტ საფუძველზე, მითითებულია დამატებითი საფუძველი ან საფუძველებიც.

ხსენებული 59 წერილის ტექსტები მოცემულია კომისიის მოხსენების III დამატებაში, დანარჩენი ხუთი წერილის ასლები არ არის ხელმისაწვდომი. ხელმისაწვდომი წერილები შემდგომში მოხსენიებულია ნომრით, ხოლო დანარჩენები – მხოლოდ თარიღით.

ა. დებულებები წერილების ავტორების პიროვნებასთან დაკავშირებით

მიმოწერის შეზღუდვა სხვა პირებთან, გარდა ნათესავისა თუ მეგობრისა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 29-30)

59. შემდეგი წერილები შეჩერებული იქნა იმ საფუძველზე, რომ ისინი არ იყო გაგზავნილი ნათესავის ან მეგობრის მიერ ან მიმართული მათ სახელზე:

(ა) ქ-ნი კოლნის წერილები №13, №14 და №15 ბ-ნი უილიამსის სახელზე (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 16);

(ბ) ბ-ნი მაკმაჰონის წერილები №35, №36, №37, №38, №39, №40 და №41 (ადრესატები, შესაბამისად, იყვნენ: სამაუწყებლო კომპანია, ადვოკატი, სატელევიზიო პროგრამის წამყვანი, ჟურნალისტი, პოლიციის ოფიცერი, რომელიც ხელმძღვანელობდა გამოძიებას ბ-ნი მაკმაჰონის საქმეზე, სამართლის პროფესორი და ისლინგტონის მერი) და იმავე ჟურნალისტის 1975 წლის 31 დეკემბრის წერილი ბ-ნი მაკმაჰონის სახელზე. განმცხადებელი ადრეც აწარმოებდა მიმოწერას აღნიშნულ ადვოკატთან, რომელიც მას არ იცნობდა, მაგრამ მათი მიმოწერა აიკრძალა, როდესაც გამოვლინდა, რომ იგი სცილდებოდა ზოგადი გამოძიების ფარგლებს. მართალია, №41 წერილი შეჩერებული იქნა, ბ-ნი მაკმაჰონს, როგორც ჩანს, უფლება ჰქონდა, მიეწერა ადგილობრივი მთავარი საბჭოს წევრისათვის.

ეს შეზღუდვა იყო აგრეთვე ბ-ნი სილვერის №4 და ბ-ნი კერნის №48 წერილების შეჩერების დამატებითი საფუძველი (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 68).

ბ. დეზულეგები მიმოწერის შინაარსთან დაკავშირებით

1. შეზღუდვები კომუნიკაციებთან დაკავშირებით ნებისმიერი სამართლებრივი ან სხვა საქმის თაობაზე (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 32, 35, 41 და 46).

60. (ა) ბ-ნი კერნის მიერ ადვოკატისათვის გაგზავნილი №57 და სამოქალაქო თავისუფლებების ეროვნული საბჭოსათვის გაგზავნილი 1975 წლის 15 სექტემბრის წერილები შეჩერებული იქნა, რადგან განმცხადებელმა თავდაპირველად არ მიმართა ციხის უფროსს სამართლებრივი კონსულტაციის მიღებასთან დაკავშირებით. ორივე წერილი შედგენილი იყო №45/1975 ინსტრუქციის ძალაში შესვლის შემდეგ (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 32).

(ბ) ბ-ნი კუპერის მიერ ადვოკატისათვის გაგზავნილი №27 წერილი, რომელიც ეხებოდა მიმდინარე მოკვლევას და რომელიც აგრეთვე შედგენილი იყო №45/1975 ინსტრუქციის მიღების შემდეგ, შეჩერებული იქნა იმ საფუძველზე, რომ განმცხადებელმა უკვე მიიღო საკმარისი დახმარება სამართლებრივი კონსულტაციის თვალსაზრისით.

(გ) შემდეგი წერილები შეჩერებული იქნა შინაგან საქმეთა მინისტრის წინასწარი ნებართვის არარსებობის გამო:

(i) ბ-ნი ნოის მიერ ადვოკატისათვის გაგზავნილი №10 წერილი, რომელიც შეიცავდა შემდეგ ციტატას: „... დაიკარგება ის ქონება, თუ მალე არ მოხვალთ – ეს დაახლოებით 100-დან 125 000 გირვანქა სტერლინგამდე ღირს – სუფთა კაპიტალი – დამატებითი დაფინანსებისა და კარგი საადვოკატო ანაზღაურების შემდეგ – იქნება 50-დან 75 000 გირვანქა სტერლინგამდე – რომელშიც თქვენც გაქვთ წილი“;

(ii) ბ-ნი კერნის მიერ დევონის სამეფო სასამართლოსათვის გაგზავნილი №49 წერილი, რომელიც შეიცავდა თხოვნას, რომ მისი საქმის განხილვის დროს წარმოდგენილი სამედიცინო მოსხენება გაეგზავნათ პარლამენტის წევრისათვის.

2. პატიმრის სასამართლო პროცესთან, მსჯავრდებასთან ან სასჯელთან დაკავშირებული განცხადებების აკრძალვა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 43)

61. ამ აკრძალვამ განაპირობა ბ-ნი ნოის №49 წერილის შეჩერება, რომელიც მიმართული იყო ლორდ-კანცლერის სახელზე, მაგრამ რეალურად ეხებოდა სამართლებრივ განცხადებას განმცხადებლის სააპელაციო საჩივარში. წერილის გაგზავნის ნებართვა მოგვიანებით, სავარაუდოდ, სააპელაციო საჩივრის განხილვის შემდეგ მისცა მას შინაგან საქმეთა სამინისტრომ.

ეს აგრეთვე წარმოადგენდა ბ-ნი მაკმაჰონის №35 და №37 წერილების შეჩერების დამატებით საფუძველს (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 59).

3. იმ წერილების აკრძალვა, რომლებიც არღვევდა ან სხვაგვარად ხელყოფდა წესებს (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 44)

62. ბ-ნი სილვერის №1 და ბ-ნი ტატლის №18 წერილები (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 68), რომლებიც წინ უსწრებდა №45/1975 და №38/1977 ინსტრუქციებს (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 32 და 35) აგრეთვე შეჩერებული იქნა იმ დამატებით საფუძველზე, რომ ისინი სთხოვდნენ თავიანთ მეუღლეებს იმის გაკეთებას, რისი უფლებაც თვითონ მათ არ ჰქონდათ: პირველ შემთხვევაში – ადვოკატთან დაკავშირებას შინაგან საქმეთა სამინისტროს წინააღმდეგ სასამართლო აკრძალვასთან დაკავშირებით ციხეში მოპყრობის თაობაზე, ხოლო მეორე შემთხვევაში – სამართლებრივი კონსულტაციის მიღებას სამოქალაქო თავისუფლებათა ეროვნული საბჭოდან მისი მიმოწერის კონტროლთან დაკავშირებით.

4. სხვათა მიერ ჩადენილი სამართალდარღვევების განხილვა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 45 (ა), საკითხი (ii))

63. ბ-ნი სილვერის მიერ მეუღლისათვის გაგზავნილი №7 წერილი შეჩერებული იქნა, ვინაიდან შეიცავდა შემდეგ ფრაზას: „... ციხეში ერთი ჩემი ახლო მეზობელი მატარებლების მძარცველია ... მეორე, რომელიც აქ გასულ ოთხშაბათს მოვიდა, არის ერთ-ერთი აზიელი ძმა, რომელმაც სავარაუდოდ მოკლა ... მაკაი ...“

5. ხელისუფლების შეურაცხყოფისაკენ მიმართული საჩივრების აკრძალვა

64. ბ-ნი ტატლის მიერ ცოლისათვის გაგზავნილი №17 წერილი შეჩერებული იქნა იმ საფუძველზე, რომ შეიცავდა მასალებს, რომლებიც განზრახ იყო მიმართული ციხის ადმინისტრაციის შეურაცხყოფისაკენ.

ეს აგრეთვე წარმოადგენდა ბ-ნი კერნის №51 წერილის შეჩერების დამატებით საფუძველს (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 68).

6. ძალადობის ან მეტისმეტად შეუფერებელი ენის აკრძალვა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 45 (ა), საკითხი (iv) და (vi))

65. ბ-ნი კუპერის მიერ მშობლებისათვის გაგზავნილი №28, №29, №30 და №31 წერილები შეჩერებული იქნა ორ საფუძველზე: ისინი შეიცავდა ძალადობის მუქარას და გამოყენებული იყო მეტისმეტად შეუფერებელი ენა.

7. გამოქვეყნებისათვის განკუთვნილი მასალის აკრძალვა

66. შემდეგი წერილები შეჩერებული იქნა იმ საფუძველზე, რომ ისინი შეიცავდა გამოქვეყნებისათვის განკუთვნილ მასალას:

(ა) ბ-ნი სიღვერის №5 წერილი ებრაელთა „ქრონიკაში“ კონსულტანტი რაბინის სახელზე, რომელშიც ცდილობდა კვებასთან დაკავშირებული კონსულტაციის მიღებას. წერილი შეჩერებული იქნა, თუმცა მასზე აღნიშნული იყო „არ არის განკუთვნილი გამოქვეყნებისათვის“ და შეიცავდა აშკარა თხოვნას, რომ ციხის წესების გამო მისი არც ერთი ნაწილი არ გამოქვეყნებულიყო;

(ბ) ბ-ნი მაკმაჰონის №32, №34 და №42 წერილები; პირველი ორი მიმართული იყო სატელევიზიო პროგრამის წამყვანის, ხოლო მესამე – გაზეთის სახელზე.

ეს აგრეთვე წარმოადგენდა მაკმაჰონის №37 წერილის (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 59) და ბ-ნი კერნის №60 და №61 წერილების შეჩერების დამატებით საფუძველს.

8. სამართლებრივი მრჩევლებისა და პარლამენტის წევრების სახელზე მიმართულ წერილებში ციხეში მოპყრობის შესახებ საჩივრების მითითების აკრძალვა „განხილვის წესის“ დაუცველად (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 45 (ა) და (ბ) და პუნქტი 47)

67. ქვემოთ ჩამოთვლილი წერილები – ყველა მათგანი მიმართული იყო პარლამენტის წევრების სახელზე – შეჩერებული იქნა იმ საფუძველზე, რომ ისინი შეიცავდა ციხეში მოპყრობასთან დაკავშირებულ საჩივრებს, რომელთა მიმართაც არ იყო დაცული „წინასწარი განხილვის წესი“:

(ა) ბ-ნი ნოის №9 და №11 წერილები;

(ბ) ბ-ნი კუპერის №20, №22, №23, №24 და №26 წერილები, აგრეთვე ემდგომი 1974 წლის 3 აპრილის წერილი;

(გ) ბ-ნი კერნის №43, №45, №53, №54, №58 და №59 წერილები, აგრეთვე 1974 წლის 27 დეკემბრისა და 1975 წლის 11 იანვრის წერილები.

ბ-ნი კერნის პატიმრობაში ყოფნის დროს გაგზავნილი №43 წერილის შეჩერების თაობაზე შინაგან საქმეთა მინისტრისთვის გაგზავნილ პეტიციას რეაგირება არ მოჰყოლია; შემდგომში მთავრობამ კომისიის წინაშე აღიარა, რომ ცენზურა განხორციელდა შეცდომით, რამდენადაც წერილი არ შეიცავდა საჩივარს.

იმავე აკრძალვამ განაპირობა ბ-ნი კერნის ადვოკატის სახელზე გაგზავნილი №56 წერილის შეჩერებაც.

ბ-ნი ნოის №9 და №11 წერილები შეჩერებული იქნა ამავე წესის თანახმად იმ დამატებითი საფუძველით, რომ ადრესატი იყო როგორც ადვოკატი, ისე პარლამენტის წევრი.

9. ზოგად მიმოწერაში ციხეში მოპყრობასთან დაკავშირებული საჩივრების აკრძალვა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 45 (ა), საკითხი (ix))

68. შემდეგი წერილები შეჩერებული იქნა იმის გამო, რომ ისინი შეიცავდა საჩივრებს ციხეში მოპყრობასთან დაკავშირებით:

(ა) ბ-ნი სილვერის №1, №2, №3, №4 და №6 წერილები, რომელთაგან №4 მიმართული იყო მთავარი რაბინის, ხოლო დანარჩენი – განმცხადებლის მეუღლის სახელზე. როგორც ჩანს, ერთი კვირის შემდეგ №4 წერილის შეჩერებიდან, რომელიც ეხებოდა კვებასთან დაკავშირებულ საჩივრებს, ბ-ნი სილვერს ნება მიეცა, მსგავსი წერილი გაეგზავნა რაბინისათვის;

(ბ) ბ-ნი ტატლის №18 წერილი თავისი ცოლის სახელზე;

(გ) ბ-ნი კერნის №44, №46, №47, №48, №50, №51, №52, №55, №60 და №61 წერილები, რომლებიც შესაბამისად მიმართული იყო ბ-ნი მაკენდრიუს (№44 და №50), სამოქალაქო თავისუფლებათა ეროვნული საბჭოს (№46 და №55), სისხლის სამართლის რეფორმის ჰოვარდის ლიგის (№47), მედიკოსი პრაქტიკოსის (№48), ჯანმრთელობის სამსახურის კომისიის (№51), სულიერი ჯანმრთელობის დაცვის ეროვნულ მდივნისა (№52) და ჟურნალისტების სახელზე (№60 და №61). №46, №55 და №47 წერილები წინ უსწრებდა №38/1977 წლის ინსტრუქციას (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 35).

10. ციხის ოფიცრების წინააღმდეგ მიმართული ბრალდებების აკრძალვა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 45 (ა), საკითხი (x))

69. ეს აკრძალვა აგრეთვე იყო ბ-ნი სილვერის №6 წერილის შეჩერების დამატებითი საფუძველი (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 68).

11. საზოგადოებრივი აგიტაციის ან პეტიციის წახალისების მცდელობის აკრძალვა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 45 (ა), საკითხი (xi))

70. ბ-ნი მაკმაჰონის №32 და №34 წერილების შეჩერების დამატებითი საფუძველი ის იყო, რომ (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 66) ისინი მიზნად ისახავდა საზოგადოებრივი პეტიციების წახალისებას.

12. სხვადასხვა

71. ბ-ნი ნოის №12 წერილის (რომელიც მიმართული იყო ამერიკის შეერთებული შტატების კონსულის სახელზე და შეიცავდა საჩივრებს მიმოწერის კონტროლის თაობაზე) გაგზავნა დაყოვნებული იქნა სამი კვირით, რამდენადაც იგი დაექვემდებარა შინაგან საქმეთა მინისტრის ინსტრუქციებს. წერილი შედგენილი იყო მანამდე, სანამ გაუქმდებოდა საკონსულო თანამდებობის პირების სახელზე გაგზავნილი წერილების შინაარსზე დაწესებული შეზღუდვები (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 45 (გ)).

ბ-ნი კუპერის №19, №21 და №25 წერილები – ყველა მათგანი ეგზავნებოდა ნათესავებს – შეჩერებული იქნა „მიუღებელი“ წერილების ზოგადი კონტროლის საფუძველზე წესების 33-ე (3) მუხლის შესაბამისად, მაგრამ ოფიციალური ახსნის გარეშე. კომისიამ აღნიშნა, რომ გარდა ხსენებული წესით გათვალისწინებული ზოგადი დისკრეციისა, ამ ქმედებასთან დაკავშირებული უფლებამოსილება არ იყო გარკვეული.

სამართალწარმოება კომისიაში

72. ბ-ნმა სილვერმა, ბ-ნმა ნოიმ, ქ-ნმა კოლნმა, ბ-ნმა ტატლმა, ბ-ნმა კუპერმა, ბ-ნმა მაკმაჰონმა და ბ-ნმა კერნმა კომისიას მიმართეს შესაბამისად 1972 წლის 20 ნოემბერს, 1973 წლის 1 თებერვალს, 1975 წლის 2 ივნისს, 1975 წლის 20 მარტს, 1974 წლის 28 ოქტომბერს, 1975 წლის 8 ივლისსა და 1975 წლის 5 აპრილს. მათი მტკიცებით, ციხის ადმინისტრაციის მიერ მიმოწერაზე კონტროლი წარმოადგენდა კონვენციის მე-8 და მე-10 მუხლების დარღვევას. ბ-ნი სილვერი აგრეთვე ამტკიცებდა, რომ უარყოფა შინაგან საქმეთა მინისტრის სახელზე ორი პეტიციისა, რომლებიც მიზნად ისახავდა სამართლებრივი დახმარების თაობაზე ნებართვის მიღებას, წარმოადგენდა მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით გათვალისწინებული სასამართლოს ხელმისაწვდომობის უფლების უარყოფას.

1976 წლის 5 მარტს, 1975 წლის 19 დეკემბერსა და 1977 წლის 4 ოქტომბერს კომისიამ არსებით განხილვაზე დაუშვებლად გამოაცხადა, შესაბამისად, ბ-ნი სილვერის, ბ-ნი ნოისა და ბ-ნი კუპერის განაცხადები, რამდენადაც ისინი შეიცავდა გარკვეულ დამატებით საჩივრებს. უკანასკნელ ხსენებულ დღეს კომისიამ დაშვებულად გამოაცხადა აღნიშნული განაცხადების დანარჩენი ნაწილი და სხვა ოთხი განაცხადი მთლიანად; მანამდე, 1977 წლის 11 მარტს, მან მიიღო ბრძანება შვიდი განაცხადის გაერთიანების შესახებ რეგლამენტის 29-ე მუხლის შესაბამისად. მოგვიანებით თითოეული განმცხადებელი ჩიოდა, რომ აღგილი ჰქონდა მე-13 მუხლის დარღვევას, ვინაიდან მათ არ ჰქონდათ დაცვის ეფექტიანი საშუალებები ეროვნული ხელისუფლების წინაშე კონვენციით გათვალისწინებული უფლებების დარღვევის გამო.

73. 1979 წლის 3 აპრილს ბ-ნი სილვერის წარმომადგენელმა აცნობა კომისიას თავისი კლიენტის გარდაცვალების შესახებ. განმცხადებლის უახლოესი ნათესავის სურვილის შესაბამისად საქმის გაგრძელების, აგრეთვე ზოგადი ინტერესის მქონე წამოჭრილი საკითხების გათვალისწინებით, 1979 წლის 8 მაისს კომისიამ მიიღო გადაწყვეტილება განაცხადის განხილვის გაგრძელების თაობაზე.

მართალია, დღეს მიჩნეულია, რომ უახლოეს ნათესავებს უნდა ჰქონდეთ „განმცხადებლების“ სტატუსი (იხ. *Deweer*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1980 წლის 27 თებერვალი, სერია A №35, გვ. 19-20, პუნქტი 37), მიზანშეწონილია, რომ წინამდებარე განაჩენი „განმცხადებლად“ კვლავ ბ-ნ სილვერს მოიხსენიებდეს.

74. 1980 წლის 11 ოქტომბრის მოხსენებაში (კონვენციის 31-ე მუხლი) კომისიამ გამოხატა თავისი მოსაზრება

– ხმათა სხვადასხვა რაოდენობით (ერთი საკითხი ერთხმად იქნა მიღებული), რომ გარდა ექვსი წერილისა (კერძოდ, ბ-ნი სილვერის №7, ბ-ნი კუპერის №№ 28-31 და ბ-ნი ნოის №12 წერილები), ციხის ადმინისტრაციის მიერ განმცხადებლების მიმოწერაზე კონტროლი წარმოადგენდა კონვენციის მე-8 მუხლით გარანტირებული მიმოწერის პატივისცემის უფლების დარღვევას;

– რომ არ იყო აუცილებელი საკითხის შემდგომი განხილვა მე-10 მუხლთან დაკავშირებით;

– ერთხმად, რომ ბ-ნი სილვერის მიმართ აღგილი ჰქონდა მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით გარანტირებული უფლების დარღვევას სამოქალაქო სასამართლოების ხელმისაწვდომობასთან დაკავშირებით;

– თოთხმეტი ხმით ერთის წინააღმდეგ, რომ შიდასამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალების არარსებობა, რასაც ჩივიან განმცხადებლები მე-8 მუხლთან მიმართებაში, წარმოადგენდა მე-13 მუხლის დარღვევას.

მთავრობის საბოლოო მტკიცებები სასამართლოში

75. 1982 წლის 22 სექტემბრის მოსმენაზე მთავრობამ არსებითად გაიმეორა 1981 წლის 2 ოქტომბრის მიმოხილვაში ჩამოყალიბებული მტკიცებები, რომლებითაც სასამართლოს სთხოვა:

„(1) მე-8 მუხლთან მიმართებაში:

(i) ვინაიდან კომისიამ დაასკვნა, რომ გამოვლენილი ფაქტებით არ დადგინდა გაერთიანებული სამეფოს მიერ კონვენციის მე-8 მუხლით გათვალისწინებული ვალდებულებების დარღვევა, კომისიის დასკვნების დამტკიცება;

(ii) ვინაიდან კომისიის დასკვნებს კონვენციის მე-8 მუხლის შესაბამისად აპროტესტებს გაერთიანებული სამეფო, გამოიტანოს დასკვნები მთავრობის მიმოხილვაში ჩამოყალიბებული მტკიცებების შესაბამისად;

(iii) ვინაიდან კომისიის მიერ კონვენციის დარღვევის ფაქტებს არ აპროტესტებს გაერთიანებული სამეფოს მთავრობა იმ ცვლილებების საფუძველზე, რომლებიც გადასინჯული მოქმედი ბრძანებებით იქნა შეტანილი გაერთიანებულ სამეფოში პატიმრების მიმოწერასთან დაკავშირებულ პრაქტიკაში:

(ა) გადაწყვიტოს და გამოაცხადოს, რომ დადგენილი ფაქტებით არ ვლინდება დარღვევები გარდა იმ დარღვევებისა, როგორც ეს ჩამოყალიბებულია კომისიის მოხსენებაში;

(ბ) განაჩენში აშკარად აღნიშნოს ცვლილებები, რომლებიც შეტანილი იქნა გადასინჯულ მოქმედ ბრძანებებში იმ დარღვევებზე სამართლებრივი დახმარების აღმოსაჩენად, რომლებიც დაადგინა კომისიამ;

(2) მე-6 მუხლთან მიმართებაში

(i) განაჩენში აშკარად აღნიშნოს ცვლილებები, რომლებიც შეტანილი იქნა გაერთიანებული სამეფოს კანონმდებლობასა და პრაქტიკაში პატიმრებსა და მათ სამართლებრივ მრჩეველებს შორის მიმოწერის კონტროლთან დაკავშირებით სასამართლოს მიერ *Golder*-ის საქმეზე განაჩენის გამოტანის შემდეგ;

(ა) ამ ცვლილებების კუთხით უარი თქვას კონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევის შესახებ საჩივრების შემდგომ განხილვაზე;

ან ალტერნატიულად

(ბ) გადაწყვიტოს და გამოაცხადოს, რომ დადგენილი ფაქტებით არ ვლინდება გაერთიანებული სამეფოს მიერ კონვენციის მე-6 მუხლით გათვალისწინებული ვალდებულებების დარღვევა სხვაგვარად, ვიდრე ეს ჩამოყალიბებულია კომისიის მოხსენებაში;

(3) მე-13 მუხლთან მიმართებაში

გადაწყვიტოს და გამოაცხადოს, რომ დადგენილი ფაქტებით არ ელინდება გაერთიანებული სამეფოს მიერ კონვენციის მე-13 მუხლით გათვალისწინებული ვალდებულებების დარღვევა ან, ალტერნატიულად, რომ ხსენებულმა ფაქტებმა არ განაპირობა რომელიმე ამგვარი დარღვევა გადასინჯული მოქმედი ბრძანებების ძალაში შესვლის შემდეგ პატიმრების მიმოწერასთან დაკავშირებით.“

სამართალი

I. წინამდებარე საქმის მოქმედების სფერო

76. განმცხადებლები ძირითადად ჩიოდნენ კონკრეტული წერილების შეჩერებასა თუ შეფერხებასთან დაკავშირებით, თუმცა ისინი აგრეთვე ამტკიცებდნენ, რომ მოცემულ სფეროში კონვენციის დარღვევის პრაქტიკა კვლავაც განაგრძობდა არსებობას.

77. სასამართლო არ არის ვალდებული, განიხილოს დამატებითი მტკიცებები, რადგან განაცხადის არსებით განხილვაზე დაშვებადობის შესახებ კომისიის გადაწყვეტილება განსაზღვრავს სასამართლოში განსახილველი საქმის ობიექტს (იხ., *inter alia*, საქმეზე *Ireland v. the United Kingdom* 1978 წლის 18 იანვრის განაჩენი, სერია A №25, გვ. 63, პუნქტი 157). წინამდებარე საქმეში კომისიამ განაცხადების დაშვებადობის თაობაზე გადაწყვეტილებებში განაცხადა, რომ საკითხები, რომლებიც აუცილებლად საჭიროებს არსებით განხილვას, იმაში მდგომარეობს, იყო თუ არა ჩარევა, რასაც წარმოადგენდა მიმოწერის ცენზურა, მთელ რიგ შემთხვევებში გამართლებული მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად და ეხებოდა თუ არა სხვა საკითხებს კონვენციის შესაბამისად. კომისიის მიერ საქმის შემდგომი განხილვა არ სცილდება ხსენებულ საკითხებს.

78. როგორც ეს მითითებულია წინამდებარე განაჩენის 25-56 პუნქტებში, ინგლისსა და უელსში პატიმრების მიმოწერასთან დაკავშირებულმა პრაქტიკამ მნიშვნელოვანი ცვლილებები განიცადა კომისიის მოხსენების შემდეგ. ამ მიზეზით მთავრობა არ აპროტესტებს კომისიის მიერ გამოტანილ ბევრ დასკვნას; მთავრობამ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ გადასინჯული ბრძანებები უკვე გამოქვეყნებული იქნა და, რომ წინამდებარე საქმეში ნახსენები წერილების უმრავლესობა არ იქნება შეჩერებული ახალი რეჟიმის ფარგლებში. ამ გარემოებებმა განაპირობა, რომ პრეზიდენტმა 1982 წლის 22 ივლისს მიიღო ბრძანება მოსმენის მოქმედების სფერო შეზღუდვის თაობაზე იმ საკითხებით, რომლებიც კვლავ განხილვის პროცესშია (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 6).

განმცხადებლებმა სხვადასხვა თვალსაზრისით გააკრიტიკეს კონტროლის ახალი სისტემა. თავის მხრივ, მთავრობამ სთხოვა სასამართლოს, მხედველობაში მიეღო 1981 წელს, აგრეთვე 1975 წელს განხორციელებული ცვლილებები (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 32); მიუხედავად იმისა, რომ, მისი მტკიცებით, სასამართლოს უნდა გაეთვალისწინებინა ახალი რეჟიმი, როგორც კონვენციის იმ დარღვევების გამოსწორების საშუალება, რომლებსაც აქამდე ჰქონდა ადგილი, მთავრობამ მოსმენის დროს განაცხადა, რომ მიზნად არ ისახავდა კონვენციასთან შესაბამისობის თაობაზე გადაწყვეტილების მოპოვებას.

79. ზოგადად სასამართლოს ამოცანა არ არის, გადაწყვეტილება გამოიტანოს კანონმდებლობის შესახებ *in abstracto*; რა თქმა უნდა, იმ დროს, როდესაც წინამდებარე საქმე დაიწყო, ჯერ კიდევ არ მოქმედებდა ახალი რეჟიმი. ამდენად, სასამართლოს არ შეუძლია მისი კონვენციასთან შესაბამისობის განხილვა (უპირატესად იხ., *mutatis mutandis*, *National Union of Belgian Police*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1975 წლის 27 ოქტომბერი, სერია A №19, გვ. 17, პუნქტი 36, და ზემოხსენებულ საქმეზე *Ireland v. the United Kingdom* გამოტანილი განაჩენი, სერია A №25, გვ. 72, პუნქტი 189). მიუხედავად ამისა, სასამართლო აღნიშნავს, რომ, ერთი მხრივ, 1975 წლის 21 თებერვალს *Golder*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენის გათვალისწინებით, ხოლო, მეორე მხრივ, იმ განაცხადების შედეგად, რომლებმაც განაპირობა წინამდებარე საქმე, გაერთიანებულმა სამეფომ მნიშვნელოვანი ცვლილებები განახორციელა კონვენციით ნაკისრი ვალდებულებების დაცვის უზრუნველსაყოფად.

II. მე-6 მუხლის საგარეუდო დარღვევა

80. ბ-ნი სილვერის მტკიცებით, შინაგან საქმეთა მინისტრის სახელზე მიმართული, სამართლებრივი დახმარების მიღებასთან დაკავშირებული 1972 წლისა და 1973 წლის პეტიციებზე უარი (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 12) წარმოადგენდა სასამართლოს ხელმისაწვდომობის უარყოფას, რამაც, თავის მხრივ, განაპირობა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევა, როგორც ეს ინტერპრეტირებულია სასამართლოს მიერ *Golder*-ის საქმეზე გამოტანილ განაჩენში. მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის შესაბამისად,

„სამოქალაქო უფლებათა და მოვალეობათა ან ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი ბრალდების განსაზღვრისას ყველას აქვს უფლება კანონით შექმნილი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ გონივრულ ვადაში სამართლიან და საჯარო მოსმენაზე.“

სასამართლო შემოიფარგლება მხოლოდ 1972 წლის პეტიციით: კომისიამ ჩათვალა, რომ არ დადგინდა 1973 წლის პეტიციის უარყოფა. ამდენად, სასამართლოს წინაშე ეს საკითხი არ წამოჭრილა.

81. მთავრობის ძირითადი თხოვნა ის იყო, რომ სასამართლოს უარი ეთქვა ამ საკითხთან დაკავშირებული დადგენილების გამოტანაზე იმ ცვლილებების თვალსაზრისით, რომლებიც განიცადა კანონმდებლობამ და პრაქტიკამ *Golder*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენის შემდეგ (იხ., *inter alia*, წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 32).

სასამართლოს არ შეუძლია ამ თხოვნის გათვალისწინება. ეს ცვლილებები შეტანილი იქნა, რათა, პირველ რიგში, ძალაში შესულიყო ზემოხსენებულ განაჩენში ჩამოყალიბებული პირობები, ხოლო, მეორე რიგში, ისინი წარმოადგენს წინამდებარე საქმეზე კომისიის წინაშე სამართალწარმოების შედეგს. მიუხედავად ამისა, 1975 და 1981 წლებიდან მათ აშკარად ვერ შეძლეს აღედგინათ უფლება, რაზეც ჩიოდა ბ-ნი სილვერი მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის შესაბამისად; აქედან გამომდინარე, შეუძლებელია, ისაუბრო „საკითხის“ თუნდაც ნაწილობრივ „გადაწყვეტაზე“ (იხ., *mutatis mutandis*, სასამართლოს რეგლამენტის 47-ე მუხლის მე-2 პუნქტი და საქმე *X. v. the United Kingdom*, 1981 წლის 5 ნოემბრის განაჩენი, სერია A №46, გვ. 27, პუნქტი 64). გარდა ამისა, 1982 წლის 22 სექტემბრის მიმოხილვა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 8) შეიცავს განმცხადებლის პრეტენზიას სამართლებრივ დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით 50-ე მუხლის შესაბამისად. ამ თვალსაზრისით კი შეიძლება

მნიშვნელოვანი საკითხი იყოს სასამართლოს მიერ მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის განსაზღვრა.

82. ამის საპირისპიროდ მთავრობამ განაცხადა, რომ *Golder*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენის კუთხით არ აპროტესტებს კომისიის დასკვნას მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევის თაობაზე. ვინაიდან ბ-ნი სილვერისა და ბ-ნი გოლდერის საქმეთა ფაქტობრივი გარემოებები არსებითად არ განსხვავდება ერთმანეთისაგან, სასამართლო ადასტურებს აღნიშნულ დასკვნას.

III. მე-8 მუხლის საგარეუდო დარღვევა

83. განმცხადებელთა მტკიცებით, 64 წერილის შეჩერება ან დაყოვნება წარმოადგენდა მე-8 მუხლით გათვალისწინებული უფლების დარღვევას. აღნიშნული მუხლის თანახმად:

„1. ყველას აქვს უფლება, პატივი სცენ მის პირად და ოჯახურ ცხოვრებას, მის საცხოვრებელსა და მიმოწერას.

2. დაუშვებელია საჯარო ხელისუფლების ჩარევა ამ უფლების განხორციელებაში, გარდა ისეთი ჩარევისა, რომელიც დაშვებულია კანონით და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების, საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ან ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობის ინტერესებისათვის ან უწყსრიგობის თუ დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად, ჯანმრთელობის ან ზნეობის ან სხვათა უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვისათვის.“

84. აშკარაა, და არც ყოფილა გაპროტესტებული, რომ სახეზე იყო „საჯარო ხელისუფლების ჩარევა“ განმცხადებელთა მიმოწერის პატივისცემის უფლებაში, რომელიც გარანტირებულია მე-8 მუხლის 1-ლი პუნქტით. ამგვარი ჩარევა წარმოადგენს ამ მუხლის დარღვევას, თუ არ ხვდება მე-2 პუნქტში გათვალისწინებულ გამონაკლისებში. სასამართლომ უნდა გამოიკვლიოს, იყო თუ არა წინამდებარე საქმეში ჩარევა „დაშვებული კანონით“, ემსახურებოდა თუ არა კანონიერ მიზანს ან მიზნებს მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად და იყო თუ არა „აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში“ ზემოხსენებული მიზნებისათვის (იხ. უპირატესად, *mutatis mutandis*, *Sunday Times*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1979 წლის 26 აპრილი, სერია A №30, გვ. 29, პუნქტი 45).

ა. იყო თუ არა ჩარევა „დაშვებული კანონით“?

1. ზოგადი პრინციპები

85. *Sunday Times*-ის საქმეზე გამოტანილ 1979 წლის 26 აპრილის განაჩენში სასამართლომ განიხილა ცნების – „კანონით გათვალისწინებული“ – მნიშვნელობა და ამ თვალსაზრისით აღნიშნა მთელი რიგი განსხვავებებისა, რომლებიც არსებობს კონვენციის მე-8, მე-9, მე 10 და მე-11 მუხლების, 1-ლი ოქმის 1-ლი მუხლისა და მე-4 ოქმის მე-2 მუხლის ფრანგულ და ინგლისურ ვერსიებს შორის (*ibid.*, გვ. 30, პუნქტი 48).

მთავრობა დაეთანხმა სასამართლოს, რომ ხსენებულ განაჩენში ჩამოყალიბებული პრინციპები მე-10 მუხლში გამოთქმასთან „კანონით გათვალისწინებული“ (*prescribed by law/prévues par la loi*) დაკავშირებით გამოიყენება მე-8 მუხლში გამოთქმასთან „კანონით დაშვებული“ (*in accordance with the law/prévue par la loi*) მიმართებაშიც. რა თქმა უნდა, ეს

ასეც უნდა იყოს, განსაკუთრებით იმიტომ, რომ ორი დებულება ემთხვევა ერთმანეთს მიმოწერის მეშვეობით გამოსატყვის თავისუფლებასთან მიმართებაში. და მათ რომ არ მიეცეთ იდენტური ინტერპრეტაცია, ეს გამოიწვევდა სხვადასხვა დასკვნას ერთი და იმავე ჩარევის შესახებ.

86. პირველი პრინციპი, რომელიც გამომდინარეობს “Sunday Times“-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენიდან, არის ის, რომ ჩარევას გარკვეული საფუძველი უნდა ჰქონდეს შიდა კანონმდებლობაში (*ibid.*, გვ. 30, პუნქტი 47). წინამდებარე საქმეში მთვარობის, კომისიისა და განმცხადებელთა საერთო არგუმენტი იყო, რომ ჩარევის საფუძველი დადგენილი იყო „ციხის შესახებ“ კანონსა და წესებში და არა ბრძანებებსა და ინსტრუქციებში, რომლებიც მოკლებული იყო კანონის ძალას (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 26). ასევე სადავო არ ყოფილა ის ფაქტი, რომ გასაჩივრებული ღონისძიებები შეესაბამებოდა ინგლისის კანონმდებლობას.

87. მეორე პრინციპის თანახმად, „კანონი უნდა იყოს საკმარისად ხელმისაწვდომი: მოქალაქეს უნდა შეეძლოს არსებულ გარემოებებში მოცემულ საქმეზე სამართლებრივ წესებზე მითითება (*ibid.*, გვ. 31, პუნქტი 49). „ციხის შესახებ“ კანონი და წესები აშკარად აკმაყოფილებდა ამ კრიტერიუმს, მაგრამ ბრძანებები და ინსტრუქციები არ იყო გამოქვეყნებული.

88. მესამე პრინციპის თანახმად, „ნორმა არ შეიძლება ჩაითვალოს „კანონად“, თუ იგი არ არის ფორმულირებული საკმარისი სიზუსტით, რაც მოქალაქეს აძლევს მისი ქცევის რეგულირების საშუალებას: მას უნდა შეეძლოს – თუ საჭიროა, სათანადო კონსულტაციის მეშვეობით – განჭვრიტოს იმ ხარისხით, რაც გონივრულია არსებულ გარემოებებში, შედეგები, რომლებიც შეიძლება გამოიწვიოს მოცემულმა ღონისძიებამ“ (*ibid.*).

კანონი, რომელიც ითვალისწინებს დისკრეციას, უნდა მიუთითებდეს მის მასშტაბზე. თუმცა სასამართლომ ცნო, რომ შეუძლებელია კანონის ფარგლებისათვის აბსოლუტური განსაზღვრულობის მინიჭება. ასეთ შემთხვევაში იმის საფრთხე იქნებოდა, რომ განსაზღვრულობის ძიება მიგვიყვანდა გადაჭარბებულ სიმკაცრემდე (*ibid.*). ამ მოთხოვნების დაცვა განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა წინამდებარე საქმის „გარემოებებში“, რომლებიც ეხება პატიმრობას სპეციალურ კონტექსტში – ყოველწლიურად დაახლოებით ათი მილიონი წერილის დახარისხებას (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 57). ნაკლებად შესაძლებელი იქნებოდა კანონის იმგვარი სახით ფორმულირება, რომ ყველა შემთხვევა გაეთვალისწინებინა. რა თქმა უნდა, თავის მხრივ, განმცხადებლები არ უარყოფენ, რომ ამგვარი დისკრეცია ხელისუფლებას უნდა ჰქონდეს.

ამ მოსაზრებების შესაბამისად სასამართლო კიდევ ერთხელ მიუთითებს, რომ „ბევრი კანონი ისეთი სიტყვებით არის ჩამოყალიბებული, რომლებიც მეტ-ნაკლებად ბუნდოვანია და რომელთა ინტერპრეტაცია და გამოყენება პრაქტიკის საკითხია“ (*ibid.*). წინამდებარე საქმეში მიმოწერის კონტროლის სისტემის მოქმედება უბრალოდ არ იყო საკითხი პრაქტიკისა, რომელიც განსხვავდება თითოეულ ინდივიდუალურ საქმეზე: ბრძანებებმა და ინსტრუქციებმა დაადგინა პრაქტიკა, რომელიც მოქმედებდა გამონაკლის შემთხვევების გარდა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 26-27). ამ პირობებში სასამართლო მიიჩნევს, რომ, მართალია, ხსენებულ დირექტივებს უშუალოდ არ ჰქონდა კანონის ძალა, მაგრამ ისინი – ზოგადად განსაზღვრულ დონემდე, როდესაც დაინტერესებული პირები საკმარისად იგებენ მათ შინაარსს – შეიძლება

მხედველობაში იქნეს მიღებული იმის შეფასებისას, იყო თუ არა ხსენებული წესების გამოყენებისას შესრულებული წინასწარ განსაზღვრის კრიტერიუმი.

89. ამ მიზნით სასამართლოს არ შეუძლია დაეთანხოს განმცხადებლების დამატებით საჩივარს, რომ პირობები და პროცედურები, რომლებიც არეგულირებს მიმოწერაში ჩარევას – კერძოდ, ბრძანებებსა და ინსტრუქციებში ჩამოყალიბებული ღირეპტივები – გათვალისწინებული უნდა იყოს უშუალოდ მოქმედ კანონმდებლობაში.

90. განმცხადებლები ამტკიცებდნენ, რომ კანონი თავისთავად უნდა ითვალისწინებდეს დაცვის გარანტიებს დარღვევის წინააღმდეგ.

მთავრობა აღიარებს, რომ მიმოწერის კონტროლის სისტემა თავისთავად უნდა ექვემდებარებოდეს კონტროლს. სასამართლოს მიიჩნევს, რომ აშკარად უნდა არსებობდეს გარანტიების გარკვეული ფორმები. ერთ-ერთი პრინციპი, რომელიც საფუძვლად უდევს კონვენციას, არის კანონის უზენაესობა, რაც გულისხმობს იმას, რომ ხელისუფლების ჩარევა ინდივიდუალურ უფლებაში უნდა ექვემდებარებოდეს ქმედით კონტროლს (იხ., *inter alia*, *Klass and others*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1978 წლის 6 სექტემბერი, სერია A №28, გვ. 25-26, პუნქტი 55). ეს განსაკუთრებით მაშინ ხდება ასე, მსგავსად წინამდებარე საქმისა, როდესაც კანონმდებლობა აღმასრულებელ ხელისუფლებას აძლევს დისკრეციულ უფლებამოსილებას, რომლის გამოყენებაც არის პრაქტიკის საკითხი, რაც ექვემდებარება ცვლილებებს და არა საპარლამენტო განხილვებს (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 26).

თუმცა სასამართლო არ ახდენს გამოთქმის – „დაშვებული კანონით“ – ინტერპრეტაციას იმ სახით, თითქოს ის ნიშნავდეს, რომ დაცვის გარანტიები უშუალოდ მითითებული უნდა იყოს ტექსტში, რომელიც ითვალისწინებს შეზღუდვების დაწესებას. ფაქტობრივად, დარღვევის წინააღმდეგ დაცვის გარანტიების საკითხი მჭიდროდ არის დაკავშირებული სამართლებრივი დაცვის ეფექტიან საშუალებებთან. სასამართლო უპირატესად მიიჩნევს ამ საკითხის გათვალისწინებას მე-13 მუხლის ფართო კონტექსტით (იხ. წინამდებარე განაჩენი 111-119 პუნქტები).

2. წინამდებარე საქმეში ზემოხსენებული პრინციპების გამოყენება

(ა) საკითხები, რომლებიც არ ყოფილა გაპროტესტებული

91. კომისიის აზრით, ქვემოთ ჩამოთვლილ ძირითად ან დამატებით საფუძვლებზე ქვემოთ მითითებული წერილების შეჩერების წინასწარ განჭვრეტა არ იყო შესაძლებელი და, შესაბამისად, არ იყო „დაშვებული კანონით“:

(ა) სამართლებრივ მრჩევლებთან მიმოწერის შეზღუდვა იმ საფუძველზე, რომ განმცხადებელს უკვე მიეცა სამართლებრივი კონსულტაციის მიღების საკმარისი შესაძლებლობა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 32 და 60): ბ-ნი კუპერის №27 წერილი;

(ბ) პატიმრის სასამართლო პროცესთან, მსჯავრდებულსთან ან სასჯელთან დაკავშირებული განცხადებების აკრძალვა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 43 და 61): ბ-ნი ნოის №8 და ბ-ნი მაკმაჰონის №35 და №37 წერილები;

(გ) მეტისმეტად შეუფერებელი ენის აკრძალვა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 45 (ა), საკითხი (vi), და პუნქტი 65): ბ-ნი კუპერის №№28-31 წერილები;

(დ) გამოქვეყნებისათვის განკუთვნილი მასალის აკრძალვა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 45 (ა), საკითხი (v), და პუნქტი 66): ბ-ნი სილვერის №5, ბ-ნი მაკმაჰონის №32, №34, №37 და №42, აგრეთვე ბ-ნი კერნის №60 და №61 წერილები;

(ე) აკრძალვა სამართლებრივი მრჩევლებისა და პარლამენტის წევრების სახელზე მიმართული წერილებისა, რომლებიც ეხება ციხეში მოპყრობის შესახებ განუხილველ საჩივრებს (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 45 (ა) და (ბ), 47 და 67): ბ-ნი ნოის №9 და №11, ბ-ნი კუპერის №20, №22, №23, №24 და №26, მისივე 1974 წლის 3 აპრილის, აგრეთვე ბ-ნი კერნის №43, №45, №53, №54, №56 და 1974 წლის 27 დეკემბრისა და 1975 წლის 11 იანვრის წერილები;

(ვ) აკრძალვა ზოგადი სახის მიმოწერისა, რომელიც შეიცავდა საჩივრებს ციხეში მოპყრობასთან დაკავშირებით (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 45 (ა), საკითხი (ix) და პუნქტი 68): ბ-ნი სილვერის №1, №2, №3, №4 და №6, ბ-ნი ტატლის №18 და ბ-ნი კერნის №44, №46, №47, №48, №50, №51, №52, №55, №60 და №61 წერილები;

(ზ) ციხის ოფიცრების წინააღმდეგ მიმართული ბრალდებების აკრძალვა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 45 (ა), საკითხი (x) და პუნქტი 69): ბ-ნი სილვერის №6 წერილი;

(თ) საზოგადოებრივი აგიტაციის ან პეტიციის წახალისების მცდელობის აკრძალვა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 45 (ა), საკითხი (xi) და პუნქტი 70): ბ-ნი მაკმაჰონის №32 და №34 წერილები;

(ი) „არასასურველი“ წერილების ზოგადი კონტროლი (ოფიციალური ახსნა-განმარტება არ მისცემია – იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 71); ბ-ნი კუპერის №19, №21 და №25 წერილები.

რაც შეეხება (ა) და (i) საკითხებს, კომისიამ ჩათვალა, რომ გასაჩივრებული ჩარევის რეალური ღონისძიების წინასწარ განჭვრეტა არ იყო შესაძლებელი. დანარჩენ საქმეებში მან ჩათვალა, რომ წესი, რომლის თანახმადაც განხორციელდა შეჩერება, არ შეიძლებოდა თავისთავად ყოფილიყო წინასწარ განჭვრეტადი.

მთავრობა არ აპროტესტებს კომისიის ამ დასკვნებს. სასამართლო, თავის მხრივ, ვერ ხედავს საფუძველს, რომ განსხვავებული აზრი განავითაროს. აქედან გამომდინარე, ადგენს, რომ ამ წერილების შეჩერება ზემოთ აღნიშნულ საფუძვლებზე არ იყო „დაშვებული კანონით“.

(ბ) გაპროტესტებული საკითხები

92. მთავრობა თუ განმცხადებლები აპროტესტებენ კომისიის დასკვნებს საკითხის – „კანონით დაშვებული“ – თაობაზე წერილების სამ განსხვავებულ ჯგუფთან მიმართებაში. პრეზიდენტის 1982 წლის 22 ივლისის ბრძანების შესაბამისად (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 6), სასამართლო მოსმენის დროს არგუმენტი იყო წამოყენებული ამ საკითხებთან დაკავშირებით, რომლებიც თანმიმდევრულად იქნება განხილული.

93. პირველი ჯგუფი მოიცავს ქ-ნი კოლნის №№13-15, ბ-ნი მაკმაჰონის №№35-41 და 1975 წლის 31 დეკემბრის ჟურნალისტისათვის გაგზავნილ წერილებს, რომელთაგან ყველა

შეჩერებული იქნა იმ საფუძველზე, რომ ისინი არ იყო გაგზავნილი ან მიმართული ნათესავის ან მეგობრის სახელზე (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 29-30 და 59). მთავრობამ გააპროტესტა კომისიის მოსაზრება, რომ შესაბამისი პრაქტიკა, გამორიცხავს რა კარგი რეპუტაციის მქონე პირებთან მიმოწერას, უფრო შორს წავიდა, ვიდრე შესაძლებელია, გონივრულად გამომდინარეობდეს წესების 34-ე (8) მუხლიდან 33-ე (1) მუხლთან ერთად და რომ ამ წერილების შეჩერება, შესაბამისად, არ იყო „დაშვებული კანონით“.

იმის განსაზღვრისას, იყო თუ არა მოცემულ შემთხვევაში დაკმაყოფილებული წინასწარ განჭვრეტადობის კრიტერიუმი, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ბრძანებები, რომლებიც ავსებს 34-ე (8) მუხლს: ისინი არ იყო ხელმისაწვდომი პატიმრებისათვის და, როგორც ჩანდა, არც მათი შინაარსი ყოფილა განმარტებული ციხის ბარათებში (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 26, 30 და 88). თუმცა, თავის მხრივ, 34-ე (8) მუხლის ფორმულირება (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 29) სავსებით ნათელია: მკითხველი იმას კი ვერ დაინახავს, რომ სხვა პირებთან, გარდა მეგობრებისა და ნათესავებისა, მიმოწერა ნებადართულია გარკვეული გამონაკლისების დაცვით, არამედ იმას, რომ აკრძალულია გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც მინისტრი აძლევს ნებართვას. უფრო მეტიც, სასამართლო მიიჩნევს, რომ მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული 33-ე (2) მუხლი – რომელიც შეიცავს 34-ე (8) მუხლში მოცემულ მსგავს აკრძალვას – და 34-ე (2) მუხლი, საიდანაც ნათელი გახდება, რომ არსებობდა შეზღუდვები მსჯავრდებული პატიმრების წერილების რაოდენობასთან დაკავშირებით (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 29 და 38).

ამ მიზეზებიდან გამომდინარე სასამართლოს გამოაქვს დასკვნა, რომ ჩარევა იყო „დაშვებული კანონით“.

94. მეორე ჯგუფი მოიცავს ბ-ნი კერნის №58 და №59 წერილებს, რომლებიც თარიღდება 1975 წლის 12 დეკემბრით და 1976 წლის 2 იანვრით და მიმართულია პარლამენტის წევრის სახელზე. ისინი შეჩერებული იქნა იმ საფუძველზე, რომ შეიცავდა საჩივრებს ციხეში მოპყრობის თაობაზე და მათ მიმართ არ იქნა დაცული „წინასწარი განხილვის წესი“ (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 45 (ბ), 47 და 67). მთავრობას არ გაუპროტესტებია კომისიის მოსაზრება, რომ იმავე კატეგორიის მთელი რიგი სხვა წერილების შეჩერება არ იყო განჭვრეტადი, რამდენადაც „წინასწარი განხილვის წესი“ არ იყო გათვალისწინებული თვითონ წესებში, და აღნიშნა, რომ ამ ორ საკითხთან დაკავშირებით განსხვავებული მდგომარეობა იყო. იგი ეყრდნობოდა განმარტებით შეტყობინებას, რომელიც გამოცემული იყო 1975 წლის ნოემბერში პატიმრებისათვის ინფორმაციის მიწოდების მიზნით – ანუ ხსენებული ორი წერილის დაწერამდე (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 45 (ბ)).

სასამართლომ ჩათვალა, რომ შესაბამის შეტყობინებაში მოცემული ფორმულირება იმგვარი იყო, რომ საკმარისად ეცნობებინა დაინტერესებული პირებისათვის არსებული პრაქტიკის შესახებ. ამგვარად, ამ წერილების შეჩერება წარმოადგენდა წესების განჭვრეტად გამოყენებას და, ამდენად, იყო „დაშვებული კანონით“.

95. მესამე ჯგუფი მოიცავს შემდეგ წერილებს, რომლებიც შეჩერებული ან დაყოვნებული იყო ქვემოთ მითითებულ ძირითად ან დამატებით საფუძველზე:

(ა) კომუნიკაციის შეზღუდვა რაიმე სამართლებრივ ან სხვა საქმესთან დაკავშირებით (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 32, 35, 41, 46 და 60): ბ-ნი ნოის №10, ბ-ნი კერნის

№49 და №57 წერილები, აგრეთვე სამოქალაქო თავისუფლებათა ეროვნული საბჭოსათვის გაგზავნილი წერილი;

(ბ) იმ წერილების აკრძალვა, რომლებიც არღვევს ან სხვაგვარად ხელყოფს წესებს (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 44 და 62): ბ-ნი სილვერის №1 და ბ-ნი ტატლის №18 წერილები;

(გ) სხვათა მიერ ჩადენილი დანაშაულების განხილვის აკრძალვა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 45 (ა), საკითხი (ii) და 63): ბ-ნი სილვერის წერილი №7;

(დ) ციხის ადმინისტრაციის შეურაცხყოფისაკენ მიმართული საჩივრების აკრძალვა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 45 (ა), საკითხი (iii) და 64): ბ-ნი ტატლის წერილი №17;

(ე) ძალადობის მუქარის აკრძალვა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 4 (ა), საკითხი (iv) და 65): ბ-ნი კუპერის №№28-31 წერილები;

(ვ) ბ-ნი ნოის №12 წერილი, რომელიც შეჩერებული იყო შინაგან საქმეთა სამინისტროდან ინსტრუქციების მიღებამდე (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 71).

კომისიამ დაადგინა, რომ თითოეული ზემოხსენებული ჩარევა იყო განტვრეტადი წესების ტექსტიდან გამომდინარე და, ამდენად, „დაშვებული კანონით“. განმცხადებლებმა ეს გაასაჩივრეს იმ საფუძველით, რომ ორი შემდგომი მოთხოვნა, რომლებიც, მათი მტკიცებით, გამომდინარეობს ამ გამოთქმიდან (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 89-90), არ იქნა შესრულებული.

იმ პოზიციის თვალსაზრისით, რომელიც სასამართლომ დააფიქსირა განმცხადებლების მიერ მითითებულ პუნქტებში, სასამართლოს აზრი ემთხვევა კომისიის დასკვნებს.

ბ. ემსახურებოდა თუ არა ჩარევა კანონიერ მიზნებს მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტის შესაბამისად?

96. განმცხადებლები არ ამტკიცებდნენ, რომ შეზღუდვები წინამდებარე საქმეში ემსახურებოდა სხვა, მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტში მითითებული მიზნებისგან განსხვავებულ, მიზანს. სასამართლოს წინაშე მთავრობა ამტკიცებდა, რომ დასახული მიზანი იყო „უწესრიგობის თავიდან აცილება“, „დანაშაულის თავიდან აცილება“, „ზნეობის დაცვა“ და/ან „სხვათა უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვა“, ხოლო კომისიამ ჩათვალა, რომ თითოეული ჩარევა იყო „აუცილებელი“ ერთი ან მეტი მიზნის მისაღწევად.

ეს საკითხი არ განხილულა და არ წამოჭრილა სასამართლოს წინაშე. ამგვარად, იგი ვერ ხელავს საფუძველს, ეჭვქვეშ დააყენოს, რომ თითოეული ჩარევა კანონიერ მიზანს ემსახურებოდა მე-8 მუხლის შესაბამისად.

ბ. იყო თუ არა ჩარევა „აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში“?

1. ზოგადი პრინციპები

97. სასამართლომ რამდენიმე შემთხვევაში განმარტა ფრაზა – „აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში“, თავისი ამოცანები საკითხების განხილვისას და ის

გზა, რომლითაც იგი ახორციელებს ამ ამოცანებს. საკმარისია, მოკლედ მიმოვიხილოთ რამდენიმე პრინციპი:

(ა) ზედსართავი სახელი „აუცილებელი“ არ არის „გარდაუვალის“ სინონიმი. მას არც ისეთი გამოთქმების მოქნილობა ახასიათებს, როგორიცაა: „დასაშვები“, „ჩვეულებრივი“, „სასარგებლო“, „გონივრული“ ან „სასურველი“ (იხ. *Handyside*-ს საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1976 წლის 7 დეკემბერი, სერია A №24, გვ. 22, პუნქტი 48);

(ბ) ხელშემკერდელ სახელმწიფოებს აქვთ შეფასების გარკვეული, მაგრამ არა აბსოლუტური ზღვარი შეზღუდვების დაწესების საკითხში. საბოლოო გადაწყვეტილება იმასთან დაკავშირებით, შეესაბამება თუ არა ისინი კონვენციას, უნდა მიიღოს სასამართლომ (*ibid.*, გვ. 23, პუნქტი 49);

(გ) ფრაზა „აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში“ ნიშნავს, რომ კონვენციით გათვალისწინებული ჩარევა, *inter alia*, უნდა შეესაბამებოდეს „გადაუდებელ სოციალურ აუცილებლობას“ და უნდა იყოს „დასახული მიზნის პროპორციული“ (*ibid.*, გვ. 22-23, პუნქტები 48-49);

(დ) კონვენციის ის პუნქტები, რომლებიც ითვალისწინებს გარანტირებული უფლების გამონაკლისებს, ვიწროდ უნდა იყოს ინტერპრეტირებული (იხ. ზემოხსენებული *Klass and others*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A №28, გვ. 21, პუნქტი 42).

98. სასამართლომ აგრეთვე განმარტა, რომ იმის შეფასებისას, იყო თუ არა მსჯავრდებული პატიმრის მიერ მიმოწერის პატივისცემის უფლების განხორციელებაში ჩარევა „აუცილებელი“ მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტში ჩამოყალიბებული ერთ-ერთი მიზნის მისაღწევად, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული პატიმრობის ჩვეულებრივი გონივრული მოთხოვნები (იხ. ზემოხსენებული *Golder*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A №18, გვ. 21, პუნქტი 45). რა თქმა უნდა, სასამართლო აღიარებს, რომ პატიმრების მიმოწერაზე კონტროლის ზოგიერთი ღონისძიება აუცილებელია და ეს თავისთავად არ მოდის კონვენციასთან შეუსაბამობაში.

2. წინამდებარე საქმეში ზემოხსენებული პრინციპების გამოყენება

(ა) საკითხები, რომლებიც არ ყოფილა გაპროტესტებული

99. კომისიამ გამოხატა აზრი, რომ წერილების შეჩერება შემდეგ ძირითად თუ დამატებით საფუძველზე არ იყო „აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში“:

(ა) მიმოწერის შეზღუდვა სხვასთან, გარდა ნათესავისა თუ მეგობრისა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 29-30 და 59): ქ-ნი კოლნის №№13-15, ბ-ნი მაკმაჰონის №№35-41 და 1975 წლის 31 დეკემბრის ურნალისტისათვის გაგზავნილი წერილები, ბ-ნი სილვერის №4 და ბ-ნი კერნის №48 წერილები;

(ბ) კომუნიკაციის შეზღუდვა რაიმე სამართლებრივ ან სხვა საქმესთან დაკავშირებით (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 32, 35, 41, 46 და 60): ბ-ნი კუპერის №27, ბ-ნი კერნის №49 და №57 წერილები, აგრეთვე მისი 1975 წლის 15 სექტემბრის წერილი სამოქალაქო უფლებათა ეროვნული საბჭოს სახელზე;

(გ) ციხის ადმინისტრაციის შეურაცხყოფისაკენ მიმართული საჩივრების აკრძალვა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 45 (ა), საკითხი (iii) და 64): ბ-ნი ტატლეს №17 და ბ-ნი კერნის №51 წერილები;

(დ) სამართლებრივი მრჩევლებისა და პარლამენტის წევრების სახელზე მიმართული იმგვარი წერილების აკრძალვა, რომლებიც შეიცავდა საჩივრებს ციხეში მოპყრობის შესახებ „განხილვის წესის“ დაცვის გარეშე (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 45 (ა) და (ბ), პუნქტი 47 და 67): ბ-ნი ნოის №9 და №11, ბ-ნი კუპერის №20, №22, №23, №24 და №26, აგრეთვე მისი 1974 წლის 3 აპრილის, ბ-ნი კერნის №43, №45, №53, №54, №56, №58, №59 და მისი 1974 წლის 27 დეკემბრისა და 1975 წლის 11 იანვრის წერილები;

(ე) საზოგადოებრივი აგიტაციის ან პეტიციის წახალისების მცდელობა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 45 (ა), საკითხი (xi) და 70): ბ-ნი მაკმაჰონის №32 და №34 წერილები;

(ვ) იმ წერილების აკრძალვა, რომლებიც არღვევს ან სხვაგვარად ხელყოფს წესებს (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 44 და 62): ბ-ნი სილვერის №1 და ბ-ნი ტატლის №18 წერილები.

რაც შეეხება (ვ) საკითხს, კომისიამ ჩათვალა, რომ არსებითად კანონიერ საფუძველზე მიღებული ღონისძიება გადაჭარბებული იყო. მეორე მხრივ, დანარჩენ შემთხვევებში თვითონ საფუძველი, ისევე, როგორც ღონისძიება, არ შეესაბამებოდა აუცილებლობის მოთხოვნას მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტის მნიშვნელობით; კომისიამ იგივე აზრი გამოხატა წინამდებარე განაჩენის 91-ე პუნქტის (ბ), (გ), (დ), (ე) და (ზ) ქვეპუნქტებში მითითებულ ძირითად ან დამატებით საფუძველებზე შესაბამისი წერილების შეჩერებასთან დაკავშირებით. და ბოლოს, კომისიამ ჩათვალა, რომ ბ-ნი კუპერის №19, №21 და №25 წერილების შეჩერება (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 71) არ იყო „აუცილებელი“.

მთავრობა არ აპროტესტებს კომისიის ამ დასკვნებს. თავის მხრივ, სასამართლო ვერ ხედავს საფუძველს, რომ განსხვავებული აზრი განავითაროს. აქედან გამომდინარე, აღგენს, რომ ხსენებული წერილების შეჩერება არ იყო „აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში“.

(ბ) გაპროტესტებული საკითხები

100. რაც შეეხება მთელ რიგ წერილებს, მთავრობამ და განმცხადებლებმა გააპროტესტეს კომისიის დასკვნები „აუცილებლობის“ საკითხთან დაკავშირებით. პრეზიდენტის 1982 წლის 22 ივლისის ბრძანების შესაბამისად (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 6), არგუმენტი იქნა წამოყენებული სასამართლოში მოსმენის დროს ამ საკითხებზე, რომლებიც რიგრიგობით იქნება განხილული.

101. ბ-ნი ნოის მიერ ადვოკატისათვის გაგზავნილი №10 წერილი შეჩერებული იქნა, რადგან შეიცავდა მითითებას საქმიან ურთიერთობაზე (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 41, 46 და 40). კომისიამ არ მიიჩნია, რომ ჩარევა იყო „აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში“, რადგან არ არსებობდა ამის მხარდამჭერი მტკიცებულება. მთავრობა არ ეთანხმება ამ დასკვნას.

სასამართლო აღნიშნავს, რომ ხსენებული წერილი – დაწერილი თადლითობისთვის მსჯავრდებული პატიმრის მიერ (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 13) – ეხებოდა არა უბრალოდ სამართლებრივ პრობლემებს, არამედ ინტერპრეტაციებს (იხ. წინამდებარე

განაჩენის პუნქტი 60). ზოგადად საქმიან ურთიერთობებში პატიმრების მონაწილეობასთან დაკავშირებით იმ დროს მოქმედი შეზღუდვების თაობაზე რაიმე მოსაზრების გამოთქმის გარეშე და გაერთიანებული სამეფოს შეფასების ზღვრის სათანადოდ გათვალისწინებით, სასამართლო თვლის, რომ ხელისუფლებას შეეძლო ეფიქრა, რომ ამ კონკრეტული წერილის შეჩერება აუცილებელი იყო „უწესრიგობის ან დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად“ კონვენციის მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტის მნიშვნელობით.

102. ბ-ნი სილვერის №7 წერილი შეჩერებული იქნა, რადგან მასში მოხსენიებული იყვნენ ციხეში მყოფი სხვა დამნაშავეები (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 45 (ა), საკითხი (ii) და 63). კომისიამ ჩათვალა, რომ ჩარევა შეიძლებოდა ჩათვლილიყო „აუცილებლად“, უპირატესად იმიტომ, რომ ბ-ნი სილვერს შეეძლო წერილის თავიდან დაწერა შეურაცხყოფელი ნაწყვეტის გარეშე. მისმა ადვოკატმა პრეტენზია გამოთქვა, რომ მთავრობამ არ დაადგინა, რომ თავიდან დაწერის შესაძლებლობა უზრუნველყოფილი იყო. ამდენად, მისმა განცხადებამ, რომ წერილი არ იქნებოდა შეჩერებული 1981 წლის დეკემბრიდან მოქმედი რეჟიმის შესაბამისად, ცხადყო, რომ 1973 წელს მიღებული ღონისძიება არ იყო „აუცილებელი“.

საწინააღმდეგო მტკიცებულების არარსებობისას სასამართლომ უნდა დაუშვას, რომ ბ-ნი სილვერს მიეცა ზემოხსენებული შესაძლებლობა ჩვეულებრივი პროცედურის შესაბამისად (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 50). იმის მხედველობაში მიღებით, რომ სხვა დამნაშავეები წარმოადგენდნენ „A კატეგორიის“ პატიმრებს (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 16), სასამართლომ ადგენს, რომ ხელისუფლებას შეეძლო ეფიქრა, რომ ამ კონკრეტული წერილის შეჩერება აუცილებელი იყო „საზოგადოებრივი უსაფრთხოების“, აგრეთვე „უწესრიგობის ან დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად“ მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტის მნიშვნელობით.

103. ბ-ნი კუპერის №№28-31 წერილები შეჩერებული იქნა არა მარტო მეტისმეტად შეუფერებელი ენის გამოყენების, არამედ იმის გამოც, რომ შეიცავდა ძალადობის მუქარას (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 45 (ა), საკითხი (iv), და 65). მისმა ადვოკატმა გააპროტესტა კომისიის მოსაზრება, რომ ჩარევა იყო „აუცილებელი“ მეორე საფუძველზე.

სასამართლომ ეთანხმება კომისიის აზრს. №№28-30 წერილები შეიცავდა ძალადობის აშკარა მუქარას, ხოლო №31 წერილი შეიძლება ჩაითვალოს მის გაგრძელებად. როგორც სასამართლოს განაჩენშია აღნიშნული, ხელისუფლებას საკმარისი საფუძველი ჰქონდა იმ დასკვნის გამოსატანად, რომ სხენებული წერილების შეჩერება აუცილებელი იყო „უწესრიგობის ან დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად“ მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტის მნიშვნელობით.

104. და ბოლოს, ბ-ნი ნოის №12 წერილი, მიმართული შეერთებული შტატების კონსულის სახელზე, გაგზავნამდე სამი კვირით იქნა დაყოვნებული (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 71). მისმა ადვოკატმა კითხვის ქვეშ დააყენა ამ ჩარევის აუცილებლობა მაშინ, როდესაც კომისიამ, დაასკვნა რა, რომ ადგილი არ ჰქონია მე-8 მუხლის დარღვევას, დაადგინა, რომ არ არსებობდა მტკიცებულება, რომ ჩარევა არ იყო გამართლებულად „აუცილებელი“ მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტში მითითებული ერთი ან მეტი მიზნისათვის.

სასამართლოს აზრით, როდესაც ერთ რომელიმე შემთხვევაში ციხის ქვემდგომი ხელისუფლება ეჭვობს, თუ როგორ უნდა განახორციელოს თავისი საზედამხედველო

ფუნქციები პატიმრების მიმოწერასთან დაკავშირებით, მას უნდა შეეძლოს ინსტრუქციების მიღება ზემდგომი ხელისუფლებისაგან. ბ-ნი ნოის №12 წერილის შემთხვევაში ციხის ადმინისტრაციამ დაადგინა, რომ აუცილებელი იყო, იმ დროს მოქმედი კანონმდებლობისა და პრაქტიკის შესაბამისად, ინსტრუქციების თაობაზე წერილით მიემართა შინაგან საქმეთა მინისტრისათვის; მან გადაწყვიტა, რომ წერილი არ უნდა შეჩერებულიყო. ხსენებულ გარემოებებში, აგრეთვე იმის მხედველობაში მიღებით, რომ წერილის საგანი არ იყო რეალურად საჩქარო, სასამართლო არ თვლის, რომ წერილების გაგზავნის დაყოვნება სამი კვირით იმდენად სერიოზული იყო, რომ წარმოადგენდეს მე-8 მუხლის დარღვევას.

დ. დასკვნები მე-8 მუხლთან დაკავშირებით

105. დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ბ-ნი სილვერის №7, ბ-ნი ნოის №10 და ბ-ნი კუპერის №№ 28-31 წერილების შეჩერება იყო როგორც „დაშვებული კანონით“ და გამართლებული, ისე „აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში“ (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 95, 102, 101 და 103). ამგვარად, ხსენებული ჩარევა არ წარმოადგენდა მე-8 მუხლის დარღვევას. იგივე დასკვნა ეხება ბ-ნი ნოის №12 წერილის დაყოვნებას (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტები 95 და 104).

მეორე მხრივ, დანარჩენი 57 წერილის შეჩერება არ იყო „აუცილებელი დემოკრატიულ საზოგადოებაში“ (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 99); შესაბამისად, თითოეულ შემთხვევაში ადგილი ჰქონდა მე-8 მუხლის დარღვევას.

IV. მე-10 მუხლის საგარაუდო დარღვევა

106. განმცხადებლები აგრეთვე ამტკიცებდნენ, რომ მათ მიმოწერაზე კონტროლი ციხის ადმინისტრაციის მიერ წარმოადგენდა კონვენციის მე-10 მუხლით გათვალისწინებული გამოხატვის თავისუფლების დარღვევას.

107. კომისიამ დაასკვნა, რომ, რამდენადაც მიმოწერის კონტექსტში თავისუფალი გამოხატვის უფლება გარანტირებული იყო მე-8 მუხლით, არ იყო აუცილებელი საკითხის შემდგომი განხილვა მე-10 მუხლის კონტექსტში.

არც მთავრობასა და არც განმცხადებლებს არ გამოუთქვამთ საპირისპირო მოსაზრება, რასაც ეთანხმება სასამართლო.

V. მე-13 მუხლის საგარაუდო დარღვევა

108. განმცხადებლების მტკიცებით, გაერთიანებულ სამეფოში არ არსებობდა სამართლებრივი დაცვის რაიმე ეფექტიანი საშუალება თითოეულ საჩივართან მიმართებაში მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის, მე-8 და მე-10 მუხლების შესაბამისად და, ამგვარად, მათ მიმართ დაირღვა მე-13 მუხლი. ამ მუხლის თანახმად,

„ყველას, ვისაც დაერღვა ამ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებები და თავისუფლებები, აქვს სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება სახელმწიფო ხელისუფლების წინაშე, მიუხედავად იმისა, რომ ეს დარღვევა ჩადენილია პირთა მიერ სამსახურებრივი უფლებამოსილების განხორციელებისას.“

ა. მე-13 მუხლი მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტსა და მე-10 მუხლთან ერთად აღებული

109. კომისიის მიერ გამოხატული აზრის თანახმად, რაც განმცხადებლებს არ გაუპროტესტებიათ სასამართლოს წინაშე:

- მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის საფუძველზე ბ-ნი სილვერის საჩივართან დაკავშირებით 1972 წლის პეტიციის უარყოფის შესახებ (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 12) მე-13 მუხლის კუთხით არ წამოიჭრება ცალკე საკითხი;

- კომისიის აზრით, მე-10 მუხლთან მიმართებაში (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 107) არ არის აუცილებელი მე-13 მუხლის საფუძველზე განმცხადებელთა საჩივრების მე-10 მუხლთან დაკავშირებული ასპექტების განხილვა.

110. სასამართლო ეთანხმება კომისიის მოსაზრებას. ითვალისწინებს რა მის გადაწყვეტილებას მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტთან დაკავშირებით (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 80-82), მიიჩნევს, რომ არ არსებობს ბ-ნი სილვერის საჩივრის მე-13 მუხლის კუთხით განხილვის საჭიროება, რამდენადაც ამ უკანასკნელი მუხლის მოთხოვნები ნაკლებად მკაცრია, ვიდრე ამას ითვალისწინებს წინა მუხლის მოთხოვნები (იხ., *inter alia*, *Sporrong and Lönnroth*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1982 წლის 23 სექტემბერი, სერია A №52, გვ. 32, პუნქტი 88). არ არის აუცილებელი არც მე-13 მუხლის შესაბამისად საჩივრების მე-10 მუხლთან დაკავშირებული ასპექტების განხილვა, რადგან წინამდებარე საქმეში მე-8 და მე-10 მუხლები ერთმანეთს ემთხვევა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 107).

ბ. მე-13 მუხლი მე-8 მუხლთან ერთად აღებული

111. იგივე არ ეხება განმცხადებლების საჩივრების მე-8 მუხლთან დაკავშირებული ასპექტების განხილვას, განსაკუთრებით იმიტომ, რომ სასამართლომ გადაწყვიტა, მე-13 მუხლის კონტექსტში განიხილოს პატიმრების მიმოწერის კონტროლის უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების წინააღმდეგ დაცვის გარანტიების საკითხი (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 90).

კომისიამ განიხილა საჩივრის სხვადასხვა შესაძლო არხები და მივიდა იმ დასკვნამდე რომ არ არსებობდა შიდასამართლებრივი დაცვის რაიმე ეფექტიანი საშუალება და, შესაბამისად, სახეზე იყო მე-13 მუხლის დარღვევა. მთავრობამ სთხოვა სასამართლოს, დაედგინა, რომ საქმის ფაქტობრივი გარემოებებით არ გამოვლინდა ამ დებულების რაიმე დარღვევა ან, ალტერნატიულად, რომ არ იქნებოდა გამოვლენილი დარღვევის რაიმე ფაქტი გადასინჯული ბრძანებების ძალაში შესვლის შემდეგ.

112. დაადგინა რა, რომ წინამდებარე საქმის ფარგლები არ ვრცელდება მიმოწერის კონტროლის სისტემაზე 1981 წლის დეკემბრის შემდეგ (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 79), სასამართლოს არ შეუძლია განიხილოს მთავრობის ალტერნატიული თხოვნა.

113. პრიციპები, რომლებიც ჩამოყალიბებულია სასამართლოს პრეცედენტული სამართლით მე-13 მუხლის ინტერპრეტაციასთან დაკავშირებით, შემდეგში მდგომარეობს:

- (ა) როდესაც პირს აქვს დასაბუთებული პრეტენზია, რომ იგი გახდა კონვენციით გათვალისწინებული უფლებების დარღვევის მსხვერპლი, მას უნდა მიეცეს დაცვის საშუალება ეროვნული ხელისუფლების წინაშე და, თუ შესაძლებელია, მიიღოს

კომპენსაცია (იხ. ზემოსხეცებული *Klass and others*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A №28, გვ. 29, პუნქტი 64);

(ბ) არ არის სავალდებულო, რომ მე-13 მუხლში მითითებული ხელისუფლება იყოს სასამართლო ხელისუფლება, მაგრამ, წინააღმდეგ შემთხვევაში, მისი უფლებამოსილება და გარანტიები, რომლებსაც იგი ითვალისწინებს, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული იმის განსაზღვრისას, არის თუ არა ეფექტიანი დაცვის საშუალება (*ibid.*, გვ. 30, პუნქტი 67);

(გ) თუმცა შეიძლება, რომ არც ერთი ცალკეული საშუალება თავისთავად არ აკმაყოფილებდეს მე-13 მუხლის მოთხოვნებს, შესაძლებელია, ამგვარი აღმოჩნდეს დაცვის საშუალებათა ერთობლიობა, რომლებსაც ითვალისწინებს შიდა კანონმდებლობა (იხ., *mutatis mutandis*, ზემოსხეცებული *X v. the United Kingdom*, სერია A №46, გვ. 26, პუნქტი 60, და *Van Droogenbroeck*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1982 წლის 24 ივნისი, სერია A, №50, გვ. 32, პუნქტი 56);

(დ) არც მე-13 მუხლი და არც კონვენცია ხელშემკვრელი სახელმწიფოებისათვის ზოგადად არ ადგენს რაიმე კონკრეტულ წესს, რომლითაც უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს შიდა სამართლებრივ კანონმდებლობაში კონვენციის ნებისმიერი დებულების ეფექტიანი განხორციელება, მაგალითად, კონვენციის შიდა კანონმდებლობაში ჩართვა (იხ. *Swedish Engine Drivers' Union*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, 1976 წლის 6 თებერვალი, სერია A №20, გვ. 18, პუნქტი 50).

ბოლოს მითითებული პრინციპიდან გამომდინარეობს, რომ მოცემულ საქმეში მე-13 მუხლის გამოყენება დამოკიდებული იქნება იმაზე, თუ რა გზით აირჩიეს ხელშემკვრელმა სახელმწიფოებმა ნებისმიერი პირისათვის თავიანთი იურისდიქციის ფარგლებში 1-ლ თავში ჩამოყალიბებული უფლებებისა და თავისუფლებების უზრუნველყოფა (იხ. ზემოსხეცებული საქმე *Ireland v. the United Kingdom*, სერია A №25, გვ. 91, პუნქტი 239).

114. წინამდებარე საქმეში არ იყო მინიშნებული, რომ დაცვის რაიმე საშუალებები იყო ხელმისაწვდომი განმცხადებლებისათვის გარდა საჩივრების განხილვის ოთხი არხისა, რაც განხილული იქნა კომისიის მიერ, კერძოდ, განცხადებების შეტანისა ვიზიტორთა კოლეგიისა და ადმინისტრაციის საპარლამენტო კომისიის სახელზე, პეტიციით მიმართვისა შინაგან საქმეთა მინისტრისათვის და ინგლისის სასამართლოებში საქმის აღძვრისა.

115. რაც შეეხება პირველ ორ არხს, სასამართლო, კომისიის მსგავსად, მიიჩნევს, რომ ისინი არ წარმოადგენს „სამართლებრივი დაცვის ეფექტიან საშუალებას“ წინამდებარე მიზნებისათვის.

ვიზიტორთა კოლეგიას არ შეუძლია თავისი დასკვნების ცხოვრებაში გატარება (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 52). იგი აგრეთვე არ განიხილავს იმ პირების განცხადებებს, რომლებიც არ იმყოფებიან პატიმრობაში, როგორიცაა ქ-ნი კოლნი.

საპარლამენტო კომისართან დაკავშირებით საკმარისია იმის აღნიშვნა, რომ მას უშუალოდ არა აქვს კომპენსაციის მიცემის თაობაზე სავალდებულო გადაწყვეტილების მიღების უფლებამოსილება (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 54).

116. რაც შეეხება შინაგან საქმეთა მინისტრს, თუ მის სახელზე შეტანილი იყო საჩივარი ბრძანების ან ინსტრუქციის კანონიერებასთან დაკავშირებით, რომელთა შესაბამისადაც განხორციელდა მიმოწერაზე კონტროლის ღონისძიება, იგი არ შეიძლება ჩაითვალოს საკმარისად დამოუკიდებლად მე-13 მუხლის მოთხოვნების დაკმაყოფილების თვალსაზრისით (იხ., *mutatis mutandis*, ზემოხსენებული *Klass and others*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A №28, გვ. 26, პუნქტი 56): როგორც შესაბამისი დირექტივების ავტორი, იგი რეალურად განიხილავს თავის საკუთარ საქმეს. თუმცა მდგომარეობა სხვაგვარი იქნება, თუ მოსარჩელე ამტკიცებს, რომ კონტროლის ღონისძიება წარმოიშვა ერთ-ერთი ამ დირექტივის არამართლზომიერი გამოყენების შედეგად. სასამართლო მიიჩნევს, რომ ამგვარ საქმეებში პეტიცია შინაგან საქმეთა მინისტრის სახელზე ზოგადად იქნება ეფექტიანი დირექტივასთან შესაბამისობის უზრუნველსაყოფად, თუ საჩივარი დასაბუთებულია. თუმცა სასამართლო აღნიშნავს, რომ ამ შემთხვევებშიც კი სულ მცირე 1981 წლის 1 დეკემბრამდე ამგვარი პეტიციების წარდგენის პირობები ზოგიერთ შემთხვევაში ითვალისწინებდა შეზღუდვებს დაცვის ამ საშუალების ხელმისაწვდომობასთან დაკავშირებით (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 53).

117. თავის მხრივ, ინგლისის სასამართლოებს აქვთ გარკვეული საზედამხედველო იურისდიქცია შინაგან საქმეთა მინისტრისა და ციხის ადმინისტრაციის მიერ „ციხის შესახებ“ კანონითა და წესებით მინიჭებული უფლებამოსილების განხორციელებაზე (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 55). თუმცა მათი იურისდიქცია შეზღუდულია იმის განსაზღვრით, განხორციელდა თუ არა უფლებამოსილება თვითნებურად, არაკეთილსინდისიერად, არამართლზომიერი მოტივით ან *ultra vires*-ის სახით.

ამ თვალსაზრისით განმცხადებლებმა ხაზგასმით აღნიშნეს, რომ თუ კონვენცია არ არის ჩართული შიდა კანონმდებლობაში, არ შეიძლება პირდაპირ იქნეს გამოყენებული ინგლისის სასამართლოებში; თუმცა მათ აღიარეს, რომ იგი მნიშვნელოვანი იყო ბუნდოვანი კანონმდებლობის ინტერპრეტაციისათვის იმ დაშვების თანახმად, რომ ეს უკანასკნელი შეესაბამება გაერთიანებული სამეფოს სახელმწიფოებო ვალდებულებებს.

118. განმცხადებლებს არ წამოუყენებიათ რაიმე არგუმენტი, რომ ჩარევა მათ მიმოწერაში ეწინააღმდეგებოდა ინგლისის კანონმდებლობას (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 86). კომისიის მსგავსად, სასამართლომ დაადგინა, რომ წინამდებარე სამართალწარმოებაში გასაჩივრებულ ღონისძიებათა უმრავლესობა არ შეესაბამებოდა კონვენციას (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 105). უმეტეს შემთხვევებში მთავრობას არ გაუპროტესტებია კომისიის დასკვნები. მას არც ის უმტკიცებია, რომ ინგლისის სასამართლოებს შეეძლოთ, დაედგინათ, რომ ღონისძიებები თვითნებურად, არაკეთილსინდისიერად, არამართლზომიერი მოტივით ან *ultra vires*-ის სახით განხორციელდა.

სასამართლოს აზრით, თუ გამოსაყენებელი ნორმები (რომლებიც გათვალისწინებული იყო წესებში ან შესაბამის ბრძანებებსა თუ ინსტრუქციებში) არ შეესაბამებოდა კონვენციას, სახეზე არ შეიძლებოდა ყოფილიყო სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება, რასაც მოითხოვს მე-13 მუხლი. შესაბამისად, ადგილი ჰქონდა ამ მუხლის დარღვევას.

თუმცა როდესაც ხსენებული ნორმები შეესაბამებოდა მე-8 მუხლს, დაცვის ხელმისაწვდომ საშუალებათა ერთობლიობა აკმაყოფილებდა მე-13 მუხლის მოთხოვნებს, სულ მცირე იმ შემთხვევებში, როდესაც შესაძლებელი იყო შინაგან

საქმეთა მინისტრისათვის პეტიციით მიმართვა (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 116): პეტიციას შინაგან საქმეთა მინისტრის სახელზე შეეძლო მის მიერ მიღებულ ღირეპტივებთან შესაბამისობის უზრუნველყოფა, ხოლო რაც შეეხება წესებთან შესაბამისობას, ინგლისის სასამართლოებს ჰქონდათ საზედამხედველო იურისდიქცია, რაც განხილული იყო წინამდებარე განაჩენის 117-ე პუნქტში.

119. დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ იმ შემთხვევებში, როდესაც ნორმები არ შეესაბამებოდა კონვენციას და როდესაც სასამართლომ დაადგინა მე-8 მუხლის დარღვევა, არ არსებობდა სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება. აქედან გამომდინარე, ადგილი ჰქონდა მე-13 მუხლის დარღვევას. დანარჩენ შემთხვევებში არ გვაქვს საფუძველი, დავუშვათ, რომ განცხადებლების საჩივრები არ შეიძლებოდა სათანადოდ განეხილა შინაგან საქმეთა მინისტრს და/ან ინგლისის სასამართლოებს. ამდენად, ადგილი არ ჰქონია მე-13 მუხლის დარღვევას; თუმცა გამონაკლისია ბ-ნი სილვერის №7 წერილი, რომელთან მიმართებაშიც მას ხელი არ მიუწვდებოდა შინაგან საქმეთა მინისტრისათვის პეტიციით მიმართვის საშუალებაზე (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 53).

VI. 50-ე მუხლის გამოყენება

120. კონვენციის 50-ე მუხლის შესაბამისად,

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ ხელშემკერელი სახელმწიფოს ხელისუფლების მიერ მიღებული გადაწყვეტილება ან ღონისძიება სრულად ან ნაწილობრივ ეწინააღმდეგება იმ ვალდებულებებს, რომლებიც გამომდინარეობს კონვენციიდან და თუ ხსენებული (სახელმწიფოს) შიდა კანონმდებლობა იძლევა ზიანის მხოლოდ ნაწილობრივი ანაზღაურების შესაძლებლობას ამ გადაწყვეტილების ან ღონისძიების შედეგების გამო, სასამართლო, საჭიროების შემთხვევაში, ანიჭებს დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას“.

121. 1982 წლის 22 სექტემბრის მიმოხილვაში (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 8) განმცხადებლები ჩიოდნენ „ზოგადი“ ზიანის თაობაზე მათი უფლებების დარღვევის გამო და მოითხოვდნენ სპეციალური სამართლებრივი დანახარჯების ანაზღაურებას; პრეტენზია „სპეციალურ“ ზიანთან მიმართებაში აგრეთვე წამოყენებული იქნა ბ-ნი სილვერის, ბ-ნი მაკმაჰონისა და ბ-ნი კერნის სახელით.

122. წერილობითი პროცედურა ამ საკითხთან დაკავშირებით ჯერ კიდევ არ არის გადაწყვეტილი (იხ. წინამდებარე განაჩენის პუნქტი 8). მოცემულ გარემოებებში 50-ე მუხლის გამოყენების საკითხი არ არის მზად გადაწყვეტილების მისაღებად; ამდენად, მიზანშეწონილია საკითხის გადადება. ამ თვალსაზრისით სასამართლო დელეგატებს გადასცემს შემდგომი პროცედურის განსაზღვრის უფლებამოსილებას.

ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, სასამართლო ერთხმად

1. ადგენს, რომ შინაგან საქმეთა მინისტრის სახელზე ბ-ნი სილვერის 1972 წლის 20 ნოემბრის პეტიციასთან დაკავშირებულმა უარის თქმამ განაპირობა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევა;

2. ადგენს, რომ ბ-ნი სილვერის №7, ბ-ნი ნოის №10 და №12 და ბ-ნი კუპერის №№28-31 წერილების გარდა, თითოეული განმცხადებლის მიერ დაწერილი ან მის სახელზე

მიმართული ყველა წერილის შეჩერება ან დაყოვნება წინამდებარე საქმეში წარმოადგენს მე-8 მუხლის დარღვევას;

3. ადგენს, რომ არ არსებობს იმის აუცილებლობა, საქმე განხილული იქნეს მე-10 მუხლის შესაბამისად;

4. ადგენს, რომ აგრეთვე არ არსებობს იმის აუცილებლობა, განმცხადებლების საჩივრების ასპექტები განხილული იქნეს მე-13 მუხლის შესაბამისად მე-6 მუხლის 1-ლ პუნქტსა და მე-10 მუხლთან მიმართებაში;

5. ადგენს, რომ ადგილი ჰქონდა მე-13 მუხლის დარღვევას წინამდებარე განაჩენის 119-ე პუნქტში მითითებულ დონემდე;

6. ადგენს, რომ საკითხი 50-ე მუხლის გამოყენების თაობაზე ჯერ არ არის მზად გადაწყვეტილების მისაღებად;

შესაბამისად,

ა) დროებით გადაავადებს ხსენებულ საკითხს;

ბ) პალატის პრეზიდენტს გადასცემს შემდგომი პროცედურის განსაზღვრის უფლებამოსილებას.

შესრულებულია ფრანგულ და ინგლისურ ენებზე, ადამიანის უფლებათა შენობაში, სტრასბურგში, 1983 წლის 25 მარტს. ინგლისური ტექსტი არის ავთენტური.

ხელმოწერა: ჯერარდ ვიარდა,
პრეზიდენტი

ხელმოწერა: მარკ-ანდრე ეისენი,
რეგისტრატორი